

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фізичного виховання, здоров'я та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На тему: «Іншомовна підготовка фахівців з туризму як запорука конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку»
«Foreign language training of tourism specialists as a guarantee of competitiveness on the international tourist»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.2421-утг

Спеціальність 242 Туризм

Шуйська Діана Геннадіївна

Керівник: д.п.н., доцент Безкоровайна Л.В.

Рецензент: к.п.н., доцент Омеляненко Г.А.

Запоріжжя 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фізичного виховання, здоров'я та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
ступінь вищої освіти магістр
спеціальність 242 Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри туризму
_____ Н. В. Маковецька
(підпис)

« » _____ 2022 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

_____ Шуйської Діани Геннадіївни _____

1. Тема роботи «Іншомовна підготовка фахівців з туризму як запорука конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку», керівник роботи Безкорвайна Лариса Вікторівна, затверджена наказом ЗНУ від «10» липня 2022 року № 977-С.
2. Строк подання студенткою роботи ...
3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові положення, акти і закони України різних рівнів, наукові публікації вітчизняних та закордонних учених щодо іншомовної підготовки фахівців з туризму.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки:
 - 1) дослідити теоретичні основи організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму в контексті компетентнісного підходу;
 - 2) визначити стратегію формування професійної компетентності фахівців сфери туризму в процесі вивчення іноземних мов та педагогічні умови формування іншомовної компетентності у майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти;
 - 3) дослідити методики, розробити модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) ;
 - 4) розробити пропозиції щодо впровадження моделі іншомовної підготовки фахівців із туризму як запоруки конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку (на матеріалі англійської мови).
5. Перелік графічного матеріалу: 108 сторінок, 10 додатків, 6 таблиць, 76 літературних посилання.

6. Консультанти роботи (проєкту)

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	Безкоровайна Л.В.		
Розділ 2	Безкоровайна Л.В.		
Розділ 3	Безкоровайна Л.В.		

7. Дата видачі завдання 03.06.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ. Вивчення проблеми, опрацювання наукових джерел	серпень 2022 р.	виконано
2.	Написання першого розділу	вересень 2022 р.	виконано
3.	Написання другого розділу	жовтень 2022 р.	виконано
4.	Написання третього розділу	листопад 2022 р.	виконано
5.	Написання висновків	грудень 2022 р.	виконано
6.	Попередній захист дипломної роботи на кафедрі	грудень 2022 року	виконано

Студентка

_____ Д.Г. Шуйська
(підпис)

Керівник роботи (проєкту)

_____ Л.В. Безкоровайна
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ Е.А. Криволапов
(підпис)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота – 108 сторінок, 10 додатків, 6 таблиць, 76 літературних джерела.

Мета роботи полягає у тому, щоб науково обґрунтувати, розробити та продемонструвати комплекс організаційно-педагогічних умов та модель для забезпечення формування навичок міжкультурної комунікації як запоруки конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку (на матеріалі англійської мови).

Об'єкт – іншомовна підготовка майбутніх фахівців із туризму в закладах вищої освіти.

Предмет – дослідження організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) в закладах вищої освіти.

Методи дослідження: теоретичні: узагальнений, системний, порівняльний аналіз різних точок зору на досліджуване питання, емпіричні, статистичні.

Практичне значення: розробка моделі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) з врахуванням визначених організаційно-педагогічних умов; розробка пропозицій, щодо впровадження запропонованої моделі в систему підготовки майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти;

Результати дослідження обговорювалися на засіданні кафедри 5 грудня 2022 р., де отримали позитивний відгук, а також були відображені у науковій статті:

- Безкорвайна Л., Шуйська Д. Вимоги та специфічні риси навчання іноземних мов здобувачів із туризму в їх професійній освіті. Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2022»: у 5 т. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. Т. 1. С. 225-227.

Результати можливо використовувати у впровадженні запропонованої моделі в систему підготовки майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти задля покращення ефективності та якості навчання студентів.

**КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ,
КОМУНІКАТИВНА МЕТОДИКА.**

ABSTRACT

Qualifying paper – 108 pages, 10 attachments, 6 tables, 76 literature sources.

The purpose of the work is to scientifically justify, develop and demonstrate a set of organizational and pedagogical conditions and a model to ensure the formation of intercultural communication skills as a guarantee of competitiveness in the international tourist market (on the basis of the English language).

The object is foreign language training of future tourism specialists in higher education institutions.

The subject is a study of the organization of foreign language training of future tourism specialists (based on the English language) in institutions of higher education.

Research methods: theoretical: generalized, systematic, comparative analysis of different points of view on the researched issue, empirical, statistical.

Practical significance: development of a model for the formation of foreign language communicative competence of future tourism specialists (based on the material of the English language) taking into account the defined organizational and pedagogical conditions; development of proposals regarding the introduction of the proposed model into the system of training future tourism specialists in higher education institutions;

The results of the research were discussed at the meeting of the department on December 5, 2022, where they received positive feedback, and were also reflected in the scientific article:

- Bezkorovayna L., Shuyska D. Requirements and specific features of learning foreign languages of tourism students in their professional education. Collection of scientific works of students, postgraduates, doctoral students and young scientists "Young science-2022": in 5 volumes. Zaporizhzhia: ZNU, 2022. Vol. 1. P. 225-227.

The results can be used in the implementation of the proposed model in the system of training future tourism specialists in institutions of higher education in order to improve the efficiency and quality of student education.

COMPETENCE, PROFESSIONAL COMMUNICATION, COMMUNICATION
METHODOLOGY.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ

ВНЗ - Вищий навчальний заклад;

ЄС - Європейський союз;

ЗНУ – Запорізький національний університет;

ІКТ - інформаційно-комунікаційні технології;

ІМ-іноземна мова;

Ін. – інше;

Р. –рік;

Рис. – рисунок;

CLIL - Content and language integrated learning;

UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1	12
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ	12
1.1 Іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери у контексті компетентнісного підходу	12
1.2 Стратегії формування професійної компетентності фахівців сфери туризму в процесі вивчення іноземних мов	25
1.3 Педагогічні умови формування іншомовного комунікативного компоненту у майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти в процесі інтегрованого навчання	35
РОЗДІЛ 2	43
ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	43
2.1 Мета та завдання дослідження	43
2.2 Методи дослідження.....	43
2.3 Організація дослідження.....	46
РОЗДІЛ 3	53
МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ) ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ	53
3.1 Моделювання системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови).....	53
3.2 Пропозиції щодо впровадження моделі іншомовної підготовки фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови)	58
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний світ невіддільний від подорожей, появи нових туристичних напрямків і розширення існуючих туристичних напрямків, поглиблення процесу соціально-економічно-просторової інтеграції тощо. Безсумнівна роль туризму у відродженні національних традицій, збагаченні особистого світогляду, підвищенні інтересу до вивчення незвіданих територій, тому розвиток туризму потребує висококваліфікованих фахівців, спроможних якісно виконувати свої професійні обов'язки. Саме тому не втрачає своєї актуальності питання якісної освіти та підготовки майбутніх фахівців, що зумовлює розвиток і вдосконалення процесу формування загальних і професійних компетентностей. В даному контексті набуває актуальності питання визначення професійних навичок як невід'ємної складової компетентностей, якими мають володіти майбутні фахівці з туризму, забезпечення модернізації інформаційно-технологічної складової освітнього процесу, на чому акцентують увагу Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту», Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Горлач 2020].

Важливим завданням сьогодення є підготовка майбутніх фахівців з туризму з високим рівнем ключових компетентностей – спеціалістів нового профілю, здатних постійно доповнювати та оновлювати знання, з рівнем іноземної мови, достатнім для якісного професійного іншомовного спілкування. Слід також відмітити значущість ролі міжнародного туризму у культурному обміні та взаємному навчанні, соціальній та політичній інтеграції, дипломатичному об'єднанні та культурному співробітництві. Провідну роль становлення та сталого розвитку вищої освіти за спеціальністю «Туризм» відіграють рішення міжнародних конвенцій, декларацій та програм з питань освіти в рамках UNESCO [Безкоровайна 2017, с. 139].

Актуальність вищезазначених проблем і необхідність їх вирішення зумовлені також багатьма протиріччями між:

1) потребою у фахівцях сфери туризму, які вміють ефективно здійснювати фахову діяльність та відсутність підготовки до цього в системі вищої освіти через недостатній рівень програм підготовки майбутніх фахівців з туризму;

2) потребою у фахівцях, здатних до продуктивної діяльності в іншомовному середовищі та переважання у вітчизняних вищих навчальних закладах традиційних форм і методів такої підготовки;

3) розумінням необхідності формування у майбутніх фахівців з туризму іншомовної комунікативної компетентності та відсутністю організаційно-освітніх підходів для підтримки розвитку цього процесу.

Враховуючи вищевикладене, темою дослідження було обрано: «Організація іншомовної підготовки фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови)».

Об'єкт дослідження – іншомовна підготовка майбутніх фахівців із туризму в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) в закладах вищої освіти.

Мета дослідження – науково обґрунтувати, розробити та продемонструвати комплекс організаційно-педагогічних умов та модель для забезпечення формування навичок міжкультурної комунікації як запоруки конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку (на матеріалі англійської мови).

Відповідно до визначеної мети встановлено завдання:

- 1) дослідити теоретичні основи організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму в контексті компетентнісного підходу;
- 2) визначити стратегію формування професійної компетентності фахівців сфери туризму в процесі вивчення іноземних мов та педагогічні умови

формування іншомовної компетентності у майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти;

3) дослідити методики, розробити модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) ;

4) розробити пропозиції щодо впровадження моделі іншомовної підготовки фахівців із туризму як запоруки конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку (на матеріалі англійської мови).

Матеріали дослідження. Використовувалися нормативно-правові матеріали щодо сталого розвитку туризму, фахової підготовки майбутніх спеціалістів, організації навчального процесу, іншомовної компетентності майбутніх фахівців з туризму.

Для досягнення поставленої мети було використано наступні методи дослідження:

- *теоретичні*: узагальнений, системний, порівняльний аналіз різних точок зору на досліджуване питання – визначення концептуально-категоріального інструментарію дослідження; обґрунтування умов формування іншомовної компетентності; обґрунтування організаційно-педагогічних умов ефективного формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови);

- *емпіричні*: анкетування; педагогічний експеримент;

- *статистичні*: для кількісного та якісного аналізу отриманих результатів анкетування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *обґрунтовано* комплекс організаційно-педагогічних умов, впровадження яких забезпечує ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму; *обґрунтовано* модель системи формування іншомовної компетентності (на матеріалі англійської мови) та запропоновані шляхи її реалізації в системі фахової підготовки;

- *уточнено* зміст понятійно-категоріального апарату теорії формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму; критерії (когнітивний, діяльнісний, особистісний); показники й рівні сформованості іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму;

Практичне значення дослідження полягає в *розробці* моделі формування іншомовної комунікативної компетентності з врахуванням визначених організаційно-педагогічних умов; *розробці* пропозицій, щодо впровадження запропонованої моделі в систему підготовки майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти.

Структура дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаної літератури.

У першому розділі досліджуються теоретичні основи організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму, іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери у контексті компетентнісного підходу та визначено стратегію формування професійної компетентності фахівців сфери туризму в процесі вивчення іноземних мов.

У другому розділі визначено педагогічні умови формування іншомовної компетентності в закладах вищої освіти та досліджено методикку формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови).

Третій розділ присвячений розробці моделі системи формування іншомовної комунікативної компетентності та розробці пропозицій щодо впровадження моделі іншомовної підготовки фахівців із туризму в освітній процес(на матеріалі англійської мови).

В Додатках представлені матеріали, що були використані при формуванні моделі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) та матеріали, що пропонуються впровадити в освітній процес.

Загальна кількість сторінок - 108, кількість використаних джерел - 76.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

1.1 Іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери у контексті компетентнісного підходу

Починаючи з ХХ століття туризм, як один із найпоширеніших напрямів економічного та культурного розвитку країни, створив усі належні умови для розвитку міжнародного туризму. Сучасна активна участь у туристичній діяльності вимагає кваліфікованої підготовки фахівців. Вимоги до сфери туризму в умовах нового світу зосереджені в основному на становленні та розвитку індустрії туризму, рівноправності кадрового забезпечення в різних видах туристичної галузі [Безкоровайна 2017, с. 52]. Пріоритетним завданням на сьогоднішній день є підготовка фахівця з туризму професійними мовно-комунікативними знаннями, уміннями та навичками, обізнаного, комунікабельного фахівця, спроможного до одноосібного ухвалення рішень, готового до розв'язання характерних та нехарактерних професійних задач творчого характеру, цілеспрямованих на вдоволення вимог споживачів послуг.

Сьогочасний фахівець туризму – це особа, котра не лише отримала необхідну спеціальну підготовку, але й являється освіченою мовною особистістю. Мовленнєва підготовка фахівця, зважаючи на специфіку майбутньої діяльності за фахом, являється обов'язковою передумовою його професійного й індивідуального росту, оскільки для ринкової економіки необхідні спеціалісти, які володіють комунікативними вміннями і навичками результативного спілкування у професійній сфері. Формування професійно компетентних працівників сфери туризму потребує розвитку всіх складових особистісно-професійного потенціалу майбутніх фахівців туризму: пізнавальної, ціннісної, креативної, комунікаційної,

соціумної, які зумовлюють формування основних мотивацій розвитку особистісного потенціалу – потреби в самоконтролі, самоаналізі, самодіагностиці, саморозвитку та самоактуалізації [Безкоровайна 2017, с. 53]. Але, зважаючи на обставини, що сьогодні склалися, на планетарні проблеми, Covid-19, формуванню комунікативних умінь суперечить гіпертрофоване застосування під час практичних занять із іноземної мови персональних інноваційних засобів навчання, які звільняють студентів від необхідності живого спілкування іноземними мовами [Сергійчук, Танана 2018, с. 59].

Відповідно до стандарту 242 Туризм, 015. Професійна освіта (сфера обслуговування) на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти компетентність випускників визначається як: уміння працювати з діловими партнерами та клієнтами, забезпечуючи ефективне спілкування з ними, уміння продукувати та втілювати ефективну зовнішню та внутрішню комунікацію, навички взаємодії в бізнесі гостинності [СВОУ 2020].

Туристська галузь на сьогодні найтісніше пов'язана з виходом на міжнародний ринок праці, і її фахівці повинні відповідати світовим стандартам професійної підготовки. Це спонукає до появи модернізованих підходів і моделей професійної підготовки, тим паче, що в Україні, на погляд фахівців, існує розрив між якістю, яку може забезпечити традиційна фахова підготовка, і тими вимогами, які висуває суспільство до випускника вищої школи [Курлянд, Хмелюк, Семенова 2007]. Актуальність питання ефективної міжкультурної комунікації фахівців з туризму для національного туризму безсумнівна. З точки зору професійних обов'язків, фахівці з туризму повинні мати можливість працювати з іноземними експертами. На сьогодні питання підготовки вузькоспеціалізованих кадрів залишається актуальним для українського туристичного ринку. Майбутні фахівці з туризму повинні володіти іноземною мовою, комунікативними навичками та вміннями, щоб адекватно спілкуватися в різних сферах на основі знань ділової етики та міжкультурної комунікації [Безкоровайна, Каніболоцька, Літвінова-Головань 2021].

Глобалізація зумовила модернізацію вищої професійної освіти, становлення інноваційної освітньої системи, зорієнтованої на входження у світовий освітній простір. Іншомовна підготовка як сегмент освіти відіграє у цьому провідну роль, оскільки характеризується пошуком таких нових підходів і методів навчання студентів іноземної мови в умовах гуманізації освіти, реалізація яких виводить майбутнього фахівця на міжкультурну взаємодію. [Хоменко 2012, с. 58]

Вивчення ІМ безперечно дає учням можливість поповнити свій інтелектуальний багаж, сформулювати своє уявлення про конкретні культурні традиції країн, в яких проживають носії мови, що вивчається. Це покращує сприйняття картини навколишнього світу, вчить швидко орієнтуватися в іншому мовному середовищі [Комочкина 2014, с. 30].

Викладачеві слід знайомити своїх студентів у процесі оволодіння іншомовним спілкуванням сукупності норм і традицій спілкування, що відображають рекомендовані правила спілкування, що склалися в даному суспільстві в силу історичних соціальних ситуацій [Дмитренко 2010, с. 257].

Вивчення іноземної мови закладає основи іншомовної мовленнєвої діяльності, а також є додатковим засобом розширення кругозору, збагачення знань студентів, допомагаючи краще зрозуміти загальнолюдські засоби спілкування, які мають міжособистісну та міжкультурну спрямованість. Це сприяє формуванню здатності не тільки здобувати, а й закріплювати знання, виробляти комунікативні вміння та навички. А створення ситуацій автентично-проблемного характеру вимагає від студентів самостійного прийняття рішень, знаходження різних засобів і методів розв'язання поставлених проблем. Це вимагає більш ефективних прийомів навчання актуальним є використання творчих, інтерактивних, інноваційних методик, однією з особливостей яких є пошук і наявність поставленої проблеми і завдання з її розв'язання [с. 93].

Сучасному суспільству потрібен фахівець, який може адаптуватися до нових вимог життя, оперувати та керувати інформацією, швидко приймати

рішення та вчитися все життя. Це багато в чому залежить не від набутих знань, умінь і навичок, а від багатьох інших якостей, для позначення яких використовуються терміни «компетенція» і «компетентність».

Теоретичну аргументацію компетентнісного підходу, а точніше, критичний аналіз традиційних стандартів професійної освіти з точки зору експертних компетентнісних моделей можна знайти в роботах А.Василюка [Василюк 1998], І.Пометун [Пометун 2004], І.Татаренка [Татаренко 1996], О.Хуторського [Хуторский 2005] та ін. Пошук уніфікованої моделі підготовки сучасних спеціалістів у рамках європейського освітнього простору спонукав науковців спочатку систематизувати найуживаніші педагогічні терміни (зокрема компетентності) та запровадити єдину міжнародну модель. Дослідники виділяють три етапи формування та розвитку компетентнісних концепцій в освіті [Курлянд, Хмелюк, Семенова 2007].

Перший етап (1960-1970-ті роки) характеризувався введенням у науковий цикл категорій «компетенція» та «компетентність» в контексті перекладної граматики та теорій навчання іноземної мови. Поява цих термінів у логічно вибудованій системі багатьох соціогуманітарних дисциплін (філософії, педагогіки, психології, мовної педагогіки, соціології) пов'язана з ім'ям видатного зарубіжного вченого Н. Хомського. В його концепціях опановування мови знайшли такі поняття: «граматична компетенція», «мовна компетенція», «мовне застосування», «мовна діяльність» (мовне виконання).

Пізніше термін «граматична компетентність» був замінений на новий – «комунікативна компетентність», тому що компетентність Н.Хомського, на думку авторів нової термінології, не враховувала позамовний контекст висловлювання та його соціокультурну значущість. А ці ознаки вони вважали більш важливими, ніж граматичну правильність висловлювань, на яку робив акцент вчений [Campbell, Wales 1970, с. 251]. Тому іншомовна комунікація

загалом та культура іншомовного спілкування зокрема передбачають формування компетентності як якості, що забезпечує його ефективність.

На другому етапі (1980-ті роки) у професійній освіті, управлінні та педагогічній комунікації почали використовувати дві категорії «компетенція» і «компетентність». З'являються дослідження І.О.Зимньої, Д. Равена, у яких бачимо модернізовані підходи до визначення «компетентність». Наприклад, за Д. Равеном, компетентність – це багаторівневе визначення, яке містить у своїй структурі велику кількість компонентів, пов'язаних із різними сферами особистості, такими як пізнання, емоції тощо, тому компетентність є обґрунтуванням для визначення ефективності поведінки людини [Равен 2002].

Третій, сучасний етап дослідження характеризується появою чималої кількості наукових робіт, у яких компетентність виступає предметом всестороннього аналізування та узагальнення, зокрема дослідження А.Маркової [Маркова 1993], Р.Мільруда [Мільруд 2004], І.Пометун [Пометун 2004] та ін.

На думку О. Хуторського, компетентність – це здатність людини мати відповідні здібності, а в свою чергу компетенція – це комплекс взаємозалежних рис індивідуума: знань, умінь, навичок, способів діяльності.

Вчені встановили трирівневу ієрархію компетенцій: критичну (стосується всіх без винятку дисциплін), загальну (стосується дисципліни чи циклу в галузі освіти) та дисциплінарну (для кожної дисципліни) [Хуторский 2005]. Дещо інакше виглядає та сама трирівнева структура І. Зимньої, яку вона вибудовує на основі узагальнення окремих праць провідних вчених на цю тему: особистісна, яка бачить людину як суб'єкт життя; комунікативна, що відображають можливість взаємодії з навколишнім середовищем, і діяльнісна, що відноситься до всіх видів і форм діяльності людини [Зимня 2006].

На підставі представленої структури можна стверджувати, що компетентності перегуковуються з елементами сучасного змісту освіти

(знаннями, навичками та вміннями, досвідом творчо-пошукової діяльності, досвідом ціннісного ставлення) та забезпечують спроможність усвідомлено застосовувати останні в конкретних навчальних та життєвих ситуаціях. Інакше кажучи, компетентність – це сукупний результат освіти, який не тільки стосується вузькоспеціалізованих завдань, але й низки важливих спеціалізованих проблем.

Ми логічно підходимо до визначення «професійна компетентність», котру дослідники характеризують як структурований набір знань, компетенцій, умінь, навичок і ставлень, котрі надають можливість майбутнім фахівцям визначати, інакше кажучи, ідентифікувати та вирішувати, в незалежності від проблеми та контексту, характерних для професійної діяльності [Горлач 2020]. Більше того, переважна кількість дослідників підкреслювали, що характер професійної компетентності віддзеркалює ділову надійність та здатність успішно та бездоганно вести професійну діяльність у шаблонних та нестандартних ситуаціях. Компетентності мають бути спрямовані не лише на конструювання свого «Я» в нових умовах діяльності, а й на розкриття самоактуалізації, за допомогою якої можна «знайти» себе як суб'єкта нової діяльності.

«Компетентність» описує та визначає професійний рівень індивідуума, який володіє знаннями, здібностями та навичками для демонстрації професійної компетентності в мисленні, оцінці та думці. Компетентний фахівець, не маючи необхідних компетенцій, притаманних його професії, не зможе повноцінно реалізувати ці компетенції в соціально значущі способи. Звідси видно, що це комплексна характеристика якості особистості, яка є результатом підготовки випускників ВНЗ до діяльності в певних сферах (компетенціях) [Безкоровайна 2015, с.106].

Розуміння професійної підготовки як процесу розвитку особистості та засвоєння досвіду майбутньої дисциплінарної діяльності дозволяє визначити компетентного фахівця як перспективного, самоосвітнього та самовдосконаленого. Отже, фахова компетентність передбачає підготовку та

спроможність фахівця приймати дійові рішення під час здійснення професійної діяльності.

Професійна компетентність – це комплексна якість, котра охоплює оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками. Так само важливі особистісна варіативність, гнучкість, зацікавленість до безупинного саморозвитку. Особистісний складник фахової компетентності визначає спроможність фахівців самостійно обирати тактику особистої професійної діяльності в нових умовах праці. У свою чергу, він включає духовний елемент (духовний саморозвиток), який є одним із основних напрямків діяльності особистості у сфері туризму, і розглядається як процес, за допомогою якого суб'єкт свідомо керує своєю діяльністю та поведінкою, має загальнолюдську ціннісну орієнтацію, спрямовану на духовне самовдосконалення та самореалізацію.

Характеристика освіти та кваліфікації фахівців у сфері туризму визначається на основі фахової компетентності. У відповідному програмному документі за напрямом підготовки «Туризм» професійна компетентність формулюється як сукупність професійних знань, компетенцій і навичок особи, володіння професійною термінологією, розуміння сутності проблем професійної діяльності та наявність загальної культури спеціаліста. Водночас категорії «професіоналізм» і «професійна компетентність» особистості тісно пов'язані з важливим соціально-психологічним феноменом – конкурентоспроможністю ринку праці [Лозовецька 2007, с. 28]. Сьогодні питання ефективного формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах визначається вимогами світового суспільного розвитку в туризмі [Безкоровайна 2019, с.73].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що професійна компетентність фахівців у сфері туризму є синтезом загальної комунікативної культури та властивостей особистості, які спеціально реалізуються у професійній діяльності. Компетентність та особистісні якості складають основу підготовки майбутніх фахівців туризму до професійної

діяльності, що поєднує в собі високу ініціативу, творче ставлення до виконання професійних завдань, прагнення до наукового пошуку, можливість самореалізації в обраній професії [Безкоровайна 2017, с.75].

Свого часу в педагогіці за кордоном був поширений перелік ключових компетентностей, розроблений видатним німецьким вченим А. Шелтенем, і ми вважаємо компоненти придатними для представлення в даній роботі:

- широкі освітні знання, уміння та навички: мова та культура, володіння іноземними мовами;
- загальні професійні знання та навички, необхідні для розлогого кола видів діяльності;
- пізнавальні навички: спроможність спрямовувати знання та навички з однієї професійної діяльності в іншу, самостійність і критичне мислення; психомоторна здатність;
- особисті риси: стабільність, відповідальність, самостійність, тверда віра в успіх, домагальність, бажання забезпечити якісну роботу;
- соціальні якості: співробітництво, готовність до співпраці, комунікабельність, повага до чужої думки, корпоративність, об'єктивність [Гура 2008, с. 124].

З вищезазначеного можемо відмітити, що компоненти представляють собою сукупність професійно вагомих, багатофункціональних якостей, від сформованості яких залежить продуктивність діяльності у будь-якій сфері життєдіяльності. У зазначеному переліку важливе місце відведено деяким поняттям, пов'язаним з темами нашого дослідження: знання іноземних мов, культура мови, готовність до співдії з оточуючим середовищем.

Проте кожна професія має свої особливості та відповідні якості. Тому ключові компетенції передбачають розвиток багатьох ключових компетенцій, сутність яких узгоджується та конкретизується в контексті професійної підготовки. Ми визначаємо п'ять із них, які безпосередньо пов'язані з підготовкою фахівців з туризму та відіграють особливу роль у європейській професійній освіті [Вінник 2008, с.155].

1. Соціальна компетентність – це спроможність брати на себе відповідальність, синхронно приймати та виконувати рішення, терпимо ставитися до різноманітних національних релігій та культур, згуртовувати індивідуальні потреби з суспільними.

2. Комунікативна компетенція – завбачає володіння механізмами вербального і письмового спілкування різними мовами, зокрема й мовою комп'ютерного програмування, включаючи спілкування через мережу «Internet».

3. Соціальна інформаційна компетенція – завбачає освоєння інформаційних технологій та вибагливе ставлення до суспільної інформації, що поширюється засобами масової інформації.

4. Когнітивна компетенція – готовність постійно підвищувати освітній рівень, потреба усвідомлювати та реалізовувати свій потенціал, здатність до самореалізації.

5. Спеціальна компетенція – готовність до одноосібного виконання професійної діяльності та оцінки її результатів.

Аналіз змісту даного визначення дає підстави стверджувати, що компетентність часто асоціюється з такими поняттями, як «дієздатність», «готовність» тощо. Виникає закономірне запитання: яка різниця між ключовими компетентностями і ключовими компетенціями? Ключові компетентності забезпечують загальну (багаторівневу) готовність фахівців до професійної діяльності. Ключова компетенція – це вміння діяти в конкретній професійній ситуації. Ці знання не є особистісною характеристикою активних суб'єктів, це їх принципова відмінність від ключових компетентностей.

У сучасній вітчизняній педагогіці завзято формуються «взірцеві форми компетентності», «сукупність фахових компетентностей» підготовки майбутніх фахівців у вищих закладах освіти [Курлянд, Хмелюк, Семенова 2007], «життєва компетентність» в рамках основного завдання сучасної освіти – навчити студента жити [Єрмаков, Пузіков 2005].

Особливої уваги потребує «ідея компетентності як фундаментальна концепція для модернізованої вітчизняної освітньої системи», сутність якої заключається в тому, що «освітня система може вважатися результативною тільки в тому випадку, коли її продуктом буде компетентна особистість, яка орудує не лише знаннями, високою моральністю, а й вміє адекватно діяти у підходящих ситуаціях, використовуючи освоєні знання і беручи на себе відповідальність за дану діяльність» [Татаренко 1996, с. 33]. З даного твердження випливає, що компетентність вважається одним зі змістовних еталонів підготовки фахівців у вищих освітніх закладах. Цікаво, що з точки зору імплементаційно-компетентнісного підходу науковці вказали на відмінності професійної освіти в Україні та за кордоном. У нашій країні зберігається тенденція формування фахівців широкого впливу, здатних здійснювати професійну діяльність, на основі інтеграції кількох (найчастіше споріднених) спеціальностей. У процесі вивчення теоретичних засад професійної підготовки фахівців туризму слід зазначити, що одним із пріоритетних факторів об'єднання всього людства на основі ціннісних принципів і цільової спрямованості, безсумнівно, є сучасна безперервна освіта. Безперервність розглядається в сучасному культурно-освітньому просторі як ідея, принцип навчання, якість освітнього процесу, умови формування та розвитку особистості [Безкоровайна 2017].

Для розвитку сучасної іншомовної освіти необхідні міжпредметна інтеграція, багаторівневий підхід до вивчення іноземних мов, варіативність, орієнтація на міжкультурний аспект оволодіння мовами [Гіренко 2012, с. 460].

Сучасний період розвитку освіти характеризується оновленням всіх його аспектів, і навіть інтеграцією у світовий освітній простір. Міждисциплінарний підхід починає активно застосовуватися до проектування цілісного навчального процесу, що реалізується у предметно-мовній інтеграції. У зв'язку з цим створюються оптимальні умови для

формування особистості спеціаліста, який має професійну іншомовну компетенцію [Крупченко 2013, с. 11].

У Німеччині, наприклад, зроблено великий акцент на якісному формуванні спеціалізованих і спеціальних знань, компетенцій і навичок (дій), додано набір ключових компетентностей. Параметри останніх мають широкий спектр впливу, виходять за межі однієї групи професій, забезпечують психологічну готовність до новітніх змін у фаховій діяльності, а при потребі – до перепрофілювання [Вінник 2008]. Вітчизняний чи зарубіжний досвід у професійній освіті важко розставити за пріоритетністю, але заслуговують на увагу розумні елементи ключових компетентностей і компетенцій, зокрема широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Введено нові кваліфікації для спеціалістів, які повинні вміти адаптуватися до сучасних технологій, легко змінювати рід діяльності за потреби, володіти відповідними професійними знаннями та навичками.

Тим більше, що на міжнародному рівні декілька років поспіль працює порядок сертифікації TedQual, який проходять першорядні ВУЗи світу, котрі готують фахівців з туризму. TedQual завбачає виявлення ступеня якості туристичної освіти на базі компетентностей. Як стверджує В.Федорченко, система відома в Україні сприяє удосконаленню змісту програм підготовки фахівців туризму [Федорченко 2003]. Інтеграційні освітні процеси, ініціативне розширення інтернаціональних комунікацій схиляють до введення нових понять, які, зокрема, стосуються фахової підготовки студентів туристичної сфери. А. Василюк, на думку польського вченого Т. Левовицького, визначає «цивілізаційні здібності» як складну сукупність якостей, знань, умінь і навичок, що відповідають умовам і запитам ХХІ століття, необхідних сучасним випускникам вищих навчальних закладів. Він вважає, що формування цивілізованої компетентності забезпечується опануванням восьми «культур» у процесі навчання: ринкової культури, правової культури, демократичної культури, культури діалогу, організаційної

культури, технологічної культури, екологічної культури та культури повсякденного життя [Василюк 1998, с.21].

Як бачимо, у представленій культурній класифікації немає культури спілкування чи культури комунікації, а використовується більш невимушене визначення – культура діалогу, яке свідчить про готовність сучасних фахівців до спілкування в багатомовному інформаційному просторі як необхідності.

У цьому контексті культура діалогу означає толерантність, справедливість, усвідомлення расових стереотипів, взаємне сприйняття носіїв нерідних мов і культур, сприйняття різноманітності в усіх його формах, вміння уникати або вирішувати конфлікти.

У словнику міжкультурної педагогіки на основі з'ясування співвідношення комунікативної компетенції та свідомості окремих сторін загальнонаціональної культури виникає визначення «культурна компетенція», котра віддзеркалює зумовленість комунікації національною культурою і якому протиставляється «інтеркультурна (міжкультурна) компетенція», що означає спроможність співдіяти, спілкуватися в міжкультурних контекстах і адекватно діяти в ситуаціях конфронтації з представниками інших культур» [Kim 1991, с.264].

Міжкультурна компетенція досліджується як окрема одиниця іншомовної комунікативної компетентності і визначається відповідністю комунікативної та мовної поведінки в ситуаціях конфронтації з діями, позиціями та очікуваннями, представленими іншими культурами. Професійно-орієнтоване спілкування передбачає взаємодію представників різних культур у сфері ділового спілкування та спрямоване на успішне вирішення професійно значущих для учасників спілкування завдань шляхом досягнення взаєморозуміння [Безкоровайна 2017].

У науковій літературі наголошується на компетентнісній основі іншомовної комунікативної культури: «Культура спілкування має неодмінно включати сформованість іншомовної компетентності як неодмінного

компоненту, тобто внутрішньої підготовки та здатності до іншомовного спілкування» [Бондар 2016, с.46].

На основі теоретичного аналізу наукових даних, можна обґрунтовано стверджувати, що чим вищий рівень здібностей випробуваного, тим вищий рівень іншомовної комунікативної культури.

Аналізування досліджуваного питання дає змогу констатувати, що іншомовна комунікація можлива доти, доки суб'єкт іншомовного спілкування має мову як засіб спілкування. Ступінь продуктивності комунікативного процесу залежить від ступеня іншомовної комунікативної компетентності суб'єкта.

Що стосується туристичної сфери, компетентність представляє собою стійку підготовку та здатність сучасних випускників вищих навчальних закладів реалізувати діяльність у певній галузі «з відповідними знаннями». У нашому випадку знання іноземних мов та практичні навички спілкування були важливим аспектом підготовки до комплексної туристичної діяльності. Підводячи підсумок, іншомовна комунікативна компетентність визначається як комплексне особистісне утворення, котре має доволі непросту будову і являє собою взаємодію та інтеграцію мовної, комунікативної компетенції та соціальної культури, а рівень її організації дає змогу майбутнім фахівцям результативно реалізовувати іншомовну роботу, а отже, міжмовне, міжкультурне та міжособистісне спілкування. Сьогодні, на етапі стрімкого розвитку міжнародного суспільства, формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців туризму має бути обов'язковою частиною загальнопрофесійної підготовки.

Для гарантування результативності процесу формування іншомовної комунікативної компетентності необхідно розробити модернізовані методичні підходи та визначити навчальні умови її реалізації, у цьому напрямі сьогодні працюють вітчизняні науковці та викладачі-практики.

1.2 Стратегії формування професійної компетентності фахівців сфери туризму в процесі вивчення іноземних мов

Туризм є потужним чинником відродження та формування національних культур, а також важливим засобом формування світогляду особистості. Поглиблення інтеграційних процесів європейського континенту, географічне розширення туристичних центрів і маршрутів у глобалізованому соціально-економічному просторі, підвищення привабливості України для іноземних туристів, актуалізують подальший розвиток вітчизняної індустрії туристичних послуг. Успішне виконання цього завдання значною мірою залежить від якості теоретичної та практичної підготовки фахівців туристичної сфери, особливо з точки зору поширення інформації, їхньої здатності діяти різними мовами та форматами в середовищі.

Одним з важливих завдань сьогодення є підготовка фахівців туристичного профілю, які мають професійну компетентність, сформовану на високому шаблі; спроможні до безупинного збагачення й модернізації знань; відмінно володіють іноземними мовами на рівні, достатньому для реалізації високоякісного професійного іншомовного спілкування.

У сучасних умовах вивчення іноземних мов у коледжах та університетах є важливим напрямком оптимізації підготовки фахівців нового покоління, найбільшою мірою відповідає потребам індивідуальної та суспільної освіти, культивує диференційовані спеціальності та дозволяє країні вийти на рівень світового освітнього простору.

Підготовка спеціалістів для сфери туризму є значущим складником сьогочасної системи фахової освіти, концептуальні засади якої освітлені в Конституції України, в законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про туризм», Національній доктрині розвитку освіти, Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») [Бондар 2016, с. 5]. Метою вищої професійної освіти є підготовка та перепідготовка спеціалістів відповідного рівня, задоволення потреб осіб у поглибленні та розширенні

освіти на базі середньої (повної) загальної та середньої професійної освіти, здобуття вищої професійної освіти у навчальних закладах (у вищих навчальних закладах – університети, інститути, коледжі) [Безкоровайна 2017, с.57].

Аналіз попередніх досліджень доводить, що сформованість професійної/фахової компетентності спеціалістів високого рівня стає показником рівня сучасного розвитку кожної сфери життя.

Аналіз існуючої практики вищих навчальних закладів показує, що вони не забезпечують спеціалістів з туризму необхідним рівнем професійної підготовки. З огляду на це сучасна освіта в Україні передбачає її вдосконалення, шляхом фундаментального реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад до рівня освіти розвинутих країн світу, виходу на новий рівень якості вивчення базових дисциплін, забезпечення нового рівня якості освіти на основі новітніх концепцій прогресу, впровадження в навчальний процес сучасних освітніх технологій і науково-методичних результатів, новітніх розробок.

Україна бере активну участь у світових економічних процесах, розширюючи міжнародні контакти у сфері туризму та бізнесу, створюючи спільні підприємства, налагоджуючи партнерські відносини з іноземними туристичними компаніями, що зумовлює необхідність міжнародних обмінів спеціалістами, які володіють мовами міжнаціонального спілкування. Знання іноземних мов є невід’ємною частиною професійної підготовки майбутнього фахівця та передумовою його успішної діяльності.

Аналізування наявних досліджень і публікацій вказує на те, що з давніх часів і до сьогодні дослідження проблеми навчання професійному іншомовному спілкуванню майбутніх фахівців туризму залишається дискусійним. У результаті досліджень науковців О. Абдуліної, А. Алексюка, Н. Кузьміної, О. Мороза, Н. Ничкало, А. Нісімчука, С. Сисоевої, В. Федорченка та інших вчених отримані важливі дані про сутність психологопедагогічної підготовки майбутніх фахівців до різних напрямів

професійної діяльності. Проблема розвитку комунікативних умінь у студентів у різних видах діяльності репрезентоване у працях багатьох науковців: Л. Волкова, М. Лили, А. Москаленко, Г. Нагорної, В. Краснопольського та ін. Варто зазначити, що професійна підготовка фахівців сфери туризму досліджувалася у різноманітних площинах: абстрактно-логічні та методичні положення досліджували Н. Закордонець, Р. Гуревич, Г. Лоїк, В. Федорченко та ін.; професійно-комунікативну компетентність фахівців туристичної галузі (С. Александрова, І. Писаревський); формування комунікативних умінь майбутніх фахівців туризму, культура професійного спілкування фахівців у професійній діяльності працівників туристичної галузі (Л. Савчук); особливості формування вмінь ділової комунікації майбутніх менеджерів туристичної діяльності, нагальні питання продукування фахового мовлення та іншомовної комунікативної компетентності майбутніх менеджерів туризму (О. Сергійчук, С. Танана); формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із туризму як умови їх успішної професійної діяльності на міжнародному туристичному ринку (Л. Безкоровайна, О. Каніболоцька, О. Літвінова-Головань)

Аналіз джерельної бази показує, що на сьогоднішній день є певний досвід підготовки фахівців туристичної справи. Проте, незважаючи на наявні наукові розвідки і висвітлені в них різні аспекти дослідження, залишається важливою нині проблема навчання професійному іншомовному спілкуванню в туристичній роботі.

Зрозуміло, що в умовах процесу глобалізації іншомовна комунікативна компетентність сучасних фахівців набуває все більшого значення. При цьому ще більшої актуальності набуває завдання вдосконалення процесу формування володіння іноземною мовою, яка є невід'ємною частиною зрілої професійної підготовки та передумовою продуктивної діяльності фахівців сфери туризму.

Численні наукові дослідження щодо формування комунікативних компетентностей у майбутніх спеціалістів свідчать про те, що, особливо у

сфері обслуговування, сьогодні в навчальних програмах недостатня кількість комунікативно спрямованих дисциплін, викладачі не завжди ефективно використовують комунікативні методи навчання на лекціях і семінарах, студенти не знайомі з теоретичними аспектами спілкування та основами спілкування, викладачі не приділяють належної уваги формуванню у студентів практичних навичок ділового та міжособистісного спілкування.

Проблема викладання іноземної мови не нова для факультетів туристичного профілю. Вона набула особливої гостроти на тлі стрімко зростаючого суспільного запиту на якіснішу підготовку нової генерації фахівців, які достатньо вільно володіють іноземними мовами. Практика викладання іноземних мов у ВНЗ показує, що професійна спрямованість навчання є важелем, і спираючись на нього, можна суттєво підвищити ентузіазм у вивченні предмета, покращити знання мови та підвищити якість підготовки фахівців туристичного профілю [Танана 2018, с. 160].

Зі зростанням рівня розвитку цивілізації зростає кількість факторів, що визначають компетентність та освітній рівень фахівців у XXI столітті. Фактор володіння фахівців з туризму іноземними мовами є одним із головних після професійних знань. Тому сьогодні є потреба якісніше навчати іншомовному спілкуванню. Навчання професійній іншомовній комунікації можливе виключно на базі вже започаткованих опорних знань, що стосуються сфери професійної діяльності майбутніх спеціалістів.

Нормативними документами, зокрема Стандартом вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем, затверджено питання щодо певного кола знань, умінь та компетентностей для майбутніх фахівців сфери туризму та гостинності, сфери знань 24 Сфера обслуговування, спеціалізації 242 Туризм у випускників. Серед компетентностей, якими необхідно оволодіти, вказані: «Загальні: K11 – Здатність спілкуватися іноземними мовами; K12 – Навички міжособистісного спілкування»; «Спеціальні: K27 – Здатність працювати з діловими партнерами та клієнтами, забезпечення ефективної комунікації з ними; K28 - Повага до різноманітності та

мультикультуралізму, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, визнання міжкультурних питань у професійній практиці, здатність працювати в міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур [Безкоровайна, Каніболоцька, Літвінова-Головань 2021].

Професійне спілкування для фахівців туристичного профілю передбачає володіння своєрідним словниковим запасом. «Комплексність» навчального процесу дуже важлива в інтенсивному навчанні, що означає відсутність розрідження фонології, граматики та словникового запасу мови. Інтенсивне навчання практичному володінню мовою в процесі прямого вербального спілкування потребує такої організації навчального матеріалу та процесу навчання, при якій явища, специфічні та змістовні для того чи іншого аспекту, об'єднуються [Танана 2021, с. 47].

Успіх принципу кооперативного навчання ґрунтується на взаємодії, співпраці, конкуренції, індивідуальних зв'язках та взаємозалежності між студентами, все через відповідальність за передану інформацію. При використанні цього методу обмін інформацією завжди є обов'язковим. Розмови мають бути щирими. Такі моменти, як відповідальність за надану інформацію та щирість висловленої інформації, мають бути невід'ємною частиною комунікативного процесу вивчення іноземної мови, але не надто переобтяжені змістом.

Обмін інформацією означає більше, ніж тлумачення та роз'яснення фактів. Але через постійне збільшення словникового матеріалу, різноманітність і значущість тем, що обговорюються, розглядаються і перевіряються на практиці, результатом цих комунікативних вправ мають стати навчальні досягнення та розвиток мовних знань і навичок. На заняттях за цією методикою атмосфера вільна і не напружена, студенти люблять спілкуватися порівняно з заняттями з традиційними методами навчання іноземної мови. Процес вивчення іноземної мови зосереджується не лише на професійному літературознавстві чи засвоєнні спеціальної лексики та

термінології, а й на навичках спілкування у відповідних професійних ситуаціях, здатності обмінюватися інформацією на високому рівні, тобто бути ефективним учасником міжкультурного спілкування, це особливо актуально для фахівців у сфері туризму. Професійно-орієнтоване спілкування передбачає взаємодію представників різних культур у сфері ділового спілкування та спрямоване на успішне вирішення професійно значущих для учасників спілкування завдань шляхом досягнення взаєморозуміння [Безкоровайна 2017].

Коллективний підхід до процесу навчання дає можливість урізноманітнити наочне оснащення навчальної програми, методикую проведення навчального процесу [Сергійчук, Танана, с. 98]. Одним із основних принципів цього методу навчання іноземної мови є з'ясування минулого матеріалу у формі діалогу, коли сильний студент використовує більш спрощену лексику для пояснення матеріалу слабшому. У процесі інтерпретації та пошуку нової інформації студенти не лише задовольняють пізнавальні потреби, а й оновлюють свій словниковий запас, вчаться логічно та послідовно висловлювати свою думку. Та для викладача не новина, що навчаючи когось він вдосконалює свої знання та набуває нових. Підхід до співробітництва надає студентам чудову можливість розвивати та вдосконалювати свої мовленнєві навички шляхом активного спілкування, використовуючи складнішу лексику та фрази.

Традиційно викладачі в більшості ситуацій намагаються говорити самі. Вивчення іноземної мови в нелінгвістичному вищому навчальному закладі тісно пов'язане з принципами реалізації професійно орієнтованого підходу в навчальному процесі та деталями викладання іноземної мови за цільовим призначенням [Яшенкова 2010]. На основі співпраці студенти набувають навичок усного спілкування та компетенцій у сфері професійного спілкування на рецептивному та продуктивному рівнях.

При Викладанні іноземній мові у немовному вузі за профілем спеціальності переслідуються цілі, пов'язані як з поглибленням розуміння

іноземної мови, так і з розширенням знайомства за профілем спеціальності. Зокрема, розширюється спектр професійно - орієнтованих ситуацій спілкування [Дмитренко 2012, с. 229].

Відомо, що зміст профільно-орієнтованого навчання англійської мови складають наступні компоненти : теми , ситуації , типи тексту та дискурсу , уміння , навички та стратегії сприйняття та продукування , функції використання мови та засоби їх реалізації (фонологічні , орфографічні , морфологічні) [Швец 2012, с. 93].

Для сучасних фахівців з туризму особливо важливим є володіння іноземною мовою на належному рівні. Зростає необхідність у фахівцях, здатних і готових до міжособистісного та ділового спілкування з представниками інших культур та країн, вирішення професійних завдань іноземною мовою.

Акмеологічні методи, що містять комунікативні цілі, стають все більш поширеними серед найбільш типових і продуктивних методів навчання іноземних мов: мікронавчання (micro teaching); швидке збирання ідей (brainstorming); навчання через діяльність (learning through); спільна співдія (interactive learning); маніфестація (manifestation); перекодування інформації (information solving); рольові ігри (role-play) [Александрова 2007, с. 17].

Рольова гра може відтворювати елементарні комунікативні ситуації (купівлю знайомство, вітання). Найбільш поширені форми рольових ігор, які використовуються в педагогічній діяльності: презентація, інтерв'ю, заочна подорож, прес конференція, круглий стіл, екскурсія, репрезентація [Черньонков 2008, с. 321].

Примітно, що сьогодні в континентальній Європі розмовляють більш ніж 225 мовами. Багато європейців вважають багатомовний спосіб життя нормою. Не випадково статистика показує, що майже половина громадян ЄС розмовляє принаймні ще однією мовою, окрім рідної. Англійська мова продовжує збільшувати свою частку (нішу) як найпоширенішої іноземної мови.

Загалом, найбільш поширеними мовами в ЄС є англійська (для 13% населення як рідна мова; 34% як іноземна); німецька (18% і 12% відповідно); французька (12% і 11 %); італійська (13% і 2%); іспанська (9% і 5%); польська (9% і 1%). Що стосується української мови, то її зазвичай класифікують як європейську регіональну мову і в основному розмовляють в Україні та сусідніх країнах. Це, безсумнівно, ускладнює питання міжкультурної комунікації та створює перешкоди для приєднання нашої країни до процесу загальноєвропейської інтеграції [Бондар 2016, с. 93].

Оволодіння іноземною мовою є тривалим процесом і важливою передумовою для особистого, культурного, професійного та економічного впливу. Ефективна іноземна підготовка фахівців/майбутніх фахівців у сфері туризму потребує абсолютно нового підходу до змісту, організації та методики лінгвістичної діяльності. Водночас безсумнівно, що принцип комунікативності все ж повинен залишатися головним методичним принципом навчання іноземної мови.

Комунікативна методика особливо актуальна для підготовки фахівців з туризму, оскільки передбачає створення ситуацій, максимально наближених до характеристик реального процесу спілкування. Це дає змогу цілеспрямовано формувати необхідні вміння та компетенції для практичного використання мовних форм і мовленнєвих зразків для задоволення потреб професійної діяльності.

Комунікативна діяльність- це спільна діяльність педагога і студента, побудована на міжособистісній взаємодії та відносинах у процесі педагогічної діяльності та процесі професійного спілкування [Черньонков 2008, с. 320].

Визначаючи тенденції в курсі викладання іноземної мови, останнім часом виділяють передусім реалізацію комунікативного підходу. Комунікативно - орієнтоване навчання передбачає формування у студентів комунікативної компетентності, яка вважається сформованою, якщо

майбутній фахівець використовує іноземну мову, щоб самостійно отримувати і розширювати знання та досвід [Бородіна 2005, с. 28] .

Тісний зв'язок і взаємозалежність викладання іноземних мов і міжкультурної комунікації очевидні. Кожний урок іноземної мови- це поєднання культур , це практика міжкультурної комунікації , тому що кожне іноземне слово відображає іноземний світ і культуру, за словом стоїть зумовлене національною свідомістю (знову ж таки іноземною , якщо слово в іноземне) уявлення про світ .

Рівень знання іноземної мови студентом залежить не тільки від його безпосереднього контакту з викладачем. Для того щоб навчити іноземної мови як засобу спілкування, потрібно створювати обстановку реального спілкування, налагоджувати зв'язок викладання іноземних мов зі справжнім життям, активно використовувати іноземні мови в реальних ситуаціях. Це можуть бути і наукові дискусії іноземним мовою із залученням зарубіжних фахівців , і реферування та обговорення іноземної наукової літератури , участь студентів у міжнародних конференціях , читання окремих курсів іноземними мовами , робота перекладачем , (яка саме полягає в спілкуванні , контакті , здатності зрозуміти і передати інформацію) [Гіренко 2012, с. 462].

Сучасним досягненням у галузі методики навчання іноземних став такий висновок: оскільки іноземна мова по- різному знаходить своє застосування в різних ситуаціях спілкування спеціалістів різних професій , то , визначивши особливості типових ситуацій спілкування фахівців кожної конкретної галузі, можна моделювати процес їх реальної комунікації і відібравши попередньо для цього необхідний мовний матеріал звузити весь широкий діапазон мови до конкретних потреб спеціалістів і цим полегшити процес оволодіння мовою [Морська 2002, с. 23].

Відповідно до стандартів вищої освіти України майбутні фахівці сфери туризму вивчають такі дисципліни: «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Друга іноземна мова», «Ділова іноземна мова» [Освітньо- професійна програма 2011].

Метою вивчення вищезазначених предметів є власне оволодіння іноземною мовою спеціального призначення шляхом формування іншомовної комунікативної, фахової, суспільної та загальнокультурної компетентностей.

Реалізація мети передбачає:

- опанування майбутніми фахівцями термінологічного апарату галузі туризму, економіки й торгівлі іноземною мовою, вміння їх використовувати для загальних та фахових потреб;

- розвиток навичок вербального мовлення, письма, функціонального читання, продукування вмінь складання коротких довідок та реферування іншомовних текстів професійної спрямованості;

- удосконалення розуміння іншомовних соціокультурних реалій, знання й достеменно трактування різноманітних прикладів мовної поведінки, уміння відповідно відповідати й діяти у фахових та повсякденних обставинах полікультурного середовища;

- опанування методології та системи самостійного навчання, розвиток навичок іншомовної діяльності.

Ціль навчання відповідає громадським запитам спільноти на високопрофесійних фахівців сфери туризму та впроваджується шляхом застосування ефективних методів і засобів іншомовної діяльності.

Метою підготовки є задоволення попиту суспільства на високопрофесійні кадри у сфері туризму, що реалізується шляхом використання продуктивних методів і засобів іншомовної діяльності.

Методика викладання курсу ґрунтується на комунікативному та людиноорієнтованому підході, заснованому на використанні автентичних матеріалів, що відповідають потребам студентів, і імітації реальних комунікативних ситуацій, які необхідні для засвоєння мовних одиниць у характерних комунікативних середовищах і створення реальних умови для усного та письмового спілкування.

Реалізація комунікативного методу в процесі навчання іноземної мови стосується формування іншомовних умінь і навичок усного мовлення, яке відбувається шляхом і на користь виконання студентами іншомовної усної діяльності. Тобто метою оволодіння засобами спілкування (голосом, лексикою, граматиною) є їх практичне застосування в процесі спілкування.

Тому формування професійної компетентності фахівців у сфері туризму в процесі вивчення іноземних мов є однією з найактуальніших проблем сучасної освіти, що досягається реалізацією відповідних макростратегій/умов навчання.

Навчання професійній іншомовній комунікації можливе лише на базі вже сформованих базових знань, що стосуються сфери професійної діяльності майбутніх спеціалістів. Застосування цього методу в навчанні іноземного спілкування та впровадження спеціальної лексики допомагає студентам професійно адаптуватися до особистісних та інтелектуальних функцій із самого початку вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. Мотиваційна та інтелектуальна база для вивчення іноземних мов продовжує розширюватися, а професійно значущі словники можна більш ефективно освоювати за короткий проміжок часу.

1.3 Педагогічні умови формування іншомовного комунікативного компоненту у майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти в процесі інтегрованого навчання

Роль іншомовної комунікації, в умовах глобалізаційних і міграційних процесів, що відбуваються в сучасному світі, набуває особливого значення та виступає одним із рушійних факторів досягнення консенсусу та побудови взаємодії в полікультурному суспільстві. Зокрема це стосується фахівців з туризму, діяльність яких має гарантувати комфортне життя сучасної цивілізованої людини.

В даному контексті набуває актуальності питання визначення професійних навичок як невід'ємної складової компетентностей, якими мають володіти майбутні фахівці з туризму, забезпечення модернізації інформаційно-технологічної складової освітнього процесу, на чому акцентують увагу Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту», Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. У зв'язку з цим актуальним стає пошук та визначення відповідних умов, форматів та методів навчання, які б гарантували формування у майбутніх фахівців з туризму вмінь здійснювати продуктивну комунікацію в крос-культурному середовищі [Безкоровайна, Шуйська 2022, с.226].

Основним важілем будь-якого навчального процесу, гарантією результативного впровадження педагогічних задач виступає наявність відповідних педагогічних умов. У процесі підготовки майбутніх фахівців з туризму необхідно створити такі педагогічні умови, що сприяють результативному формуванню іншомовної комунікативної компетентності.

Під педагогічними умовами доцільно розуміти фактори, що впливають на організацію процесу навчання за наявності компетентнісного підходу і, спираючись на подані формулювання, ми розробили власне трактування організаційно-педагогічних умов формування іншомовної компетентності у майбутніх спеціалістів з туризму - це сукупність обставин, які допомагають структурувати навчальний процес з урахуванням інтересів, потреб і здібностей студентів для результативної професійної діяльності.

До незаперечних наукових здобутків відносимо визначені В.В. Горлач організаційно-педагогічні умови формування іншомовного комунікативного компоненту у майбутніх фахівців з туризму:
забезпечення інтеркультурного компоненту у змісті фахової підготовки майбутніх фахівців з туризму, заклавши основу для подальшого поступового та поетапного впровадження педагогічних заходів;

реалізація сценарію розгортання полікультурної діяльності майбутніх фахівців з туризму з використанням інноваційних підходів до навчальних технологій, отримуючи таким чином досвід вирішення проблемних та конфліктних ситуацій у майбутній професійній діяльності;

впровадження іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму на основі предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL);

організація комунікаційних освітньо-професійних заходів у кроскультурному середовищі з використанням методів кейс-техніки та комбінованої техніки [Горлач 2020, с. 208].

Основні методологічні принципи CLIL включають автентичність, багатозадачність, активне навчання, безпечне середовище навчання, поступове освоєння знання. Основні положення методики CLIL будуються на чотирьох "с":

-Content- зміст (спеціального) предмета, включеного до навчального плану;

-communication - усна та письмова комунікація на ІМ по предмету спеціальності. Комунікація на ІМ переслідує подвійну мету: знайти новий спосіб навчання ІМ і набути знання в галузі нової предметної дисципліни;

- cognition (пізнання) передбачає розвиток пізнавальних здібностей учнів у процесі вивчення мови спеціального предмета.

- culture (культура) відбиває широкий спектр соціокультурного контексту. спрямованого на формування відповідальності кожного учня за громадянське суспільство.

Як цілі навчання CLIL розглядає не тільки оволодіння знаннями зі спеціальної дисципліни, формування професійної іншомовної компетентності в даній предметній галузі, а й когнітивний розвиток учнів, що пов'язано з формуванням розумових операцій. Їх поділяють на low order thinking skills - досить прості навички (запам'ятовування, класифікація, визначення об'єкта та ін.) і high order thinking skills - розумові операції високого порядку (прогнозування, роздум, побудова гіпотези і т.д.) [Крупченко 2013, с. 11].

Оскільки фахівцям з туризму найчастіше доводиться працювати в умовах міжнародного простору розвиток навичок іншомовного спілкування вважається першочерговим компонентом їх професійної підготовки. З метою ефективного формування галузі туризму та забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку необхідні співробітники, які мають значний ступінь професійної підготовки та володіють вміннями іншомовної комунікації.

У формуванні іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму використовуються елементи різноманітних методик навчання: інформатизації, діалогового викладання, індивідуально-орієнтованого навчання, колективної тренувальної роботи, дистанційного навчання тощо.

Педагогічні технологічні процеси відображають стратегію здійснення освітніх технологій і створюються в пізнанні закономірностей функціонування концепції «педагог – освітнє середовище – студент» у конкретних обставинах викладання (персональні, групові, колективні). Вони характеризуються спільністю ознак і режимів реалізації освітніх процесів незалежно від того, для якого конкретно предмета вони використовуються. Спираючись на результати досліджень науковців, можемо дійти висновку, що педагогічна технологія виступає областю знань, яка включає методи, засоби навчання та теорії, що використовуються для досягнення освітніх цілей [Галицька 2015].

Здобутком сформованості іншомовного комунікативного компоненту являється мовна особистість, яка є всебічним педагогічним класом, що характеризується відкритістю, креативністю, самостійністю, здатністю налагоджувати взаємодію та порозуміння з партнерами по спілкуванню, будучи включеною в сучасний світовий процес розвитку та прогрес суспільства, що виступає вирішальною характеристикою фахівців туристичної сфери.

Однак, за висновками М.М. Галицької відносно рівня готовності студентів спеціальності «Туризм» до іноземної комунікації, то переважна кількість студентів (70%) не осмислюють ролі іноземних мов як значущої фахової якості для майбутніх спеціалістів, а тому не повністю підготовлені до іншомовної комунікації, це потребує перегляду змісту іншомовної освіти та формування іншомовного комунікативного компоненту, який забезпечить можливості для справжнього спілкування іноземними мовами на базі належних умов навчання [Галицька 2007, с. 27].

У процесі формування іншомовної комунікативної компетенції у майбутніх фахівців з туризму активно впроваджуються різноманітні педагогічні технології. Як приклад, прийоми колективної навчальної діяльності або колективного комунікативного оволодіння іншомовними комунікативними навичками. Встановлено, що комунікативний аспект передбачає оволодіння навичками іншомовного спілкування за допомогою самих засобів спілкування.

Однак справжнє навчання відбувається в малій групі, оскільки викладач одночасно впливає на кількох студентів, а ті в свою чергу впливають один на одного. У колективній взаємодії простежується п'ять різновидів обміну інформацією, кожен із яких відбиває когнітивну сферу особистості:

- викладач – студент;
- студент – викладач;
- студент – студент;
- внутрішня комунікація студента;
- внутрішня комунікація викладача.

Між усіма учасниками спілкування встановлюється загальний зв'язок. Однак спільна координаційна діяльність може відбуватися відповідно до норми лише при доброзичливих відносинах в колективі та між викладачем і колективом.

Дані технологічні процеси безпосередньо пов'язані з інтерактивними техніками навчання, що передбачають інтенсивний зв'язок всіх учасників навчально-виховного процесу. Основою інтерактивного навчання є стимуляція пізнавальної роботи студентів через спілкування між студентами, з викладачами, групами для вирішення спільних завдань. Так само як грамотно акцентують увагу М. Чепіль та Н. Дудник, діалогові технології сприяють інтенсифікації та оптимізації процесу навчання, розвитку здібностей комунікативної взаємодії, збільшують мотивування до навчання [Чепіль 2012, с.130].

Інтерактивні - інтегровані форми взаємодії допомагають студентам упевнитися у власних силах ; навчають визначати сильні та слабкі сторони співбесідника; спрямовують на розвиток аналітичного та критичного мислення, розвивають навички слухання [Черньонков 2008, с. 321].

Безумовно, при підготовці фахівців з туризму найчастіше застосовуються й інформативні технологічні процеси (різноманітні комп'ютерні проекти, мультимедійні демонстрації, особливо програми Microsoft Office – Excel, Word, Access, Outlook, Visual Basic, Power Point тощо). Це важливо не тільки з метою ефективного розвитку умінь іншомовного спілкування майбутніх фахівців з туризму, але і з метою їх ефективної загальнофахової підготовки. Освітні технологічні процеси гарантують стратегію формування єдиного національного освітнього простору. До головних функцій необхідно зарахувати прогностичну, проєктивну, оскільки технології безпосередньо пов'язані з плануванням безпосередньої мети і результатів, ключових стадій, способів та організаційних форм освітніх і виховних дій, спрямованих на підготовку висококваліфікованих спеціалістів.

Англійська для галузі туризму (English for Tourism) як мова фахової направленості (English for Specific Purposes) містить розлогий спектр компетентностей, очікуваних від фахівця з туризму:

- комунікація з клієнтами та надання консультацій щодо апартаментів;

- харчування;
- подорожі;
- медичне страхування та безпека життя;
- фінансові та банківські справи;
- екскурсії по видатних місцях;
- ведення необхідних документів, написання листів, розгляд скарг, ведення телефонних переговорів, зустрічей, презентацій, складання рекламних матеріалів тощо.

Це вимагає від студентів всебічного вивчення англійської мови на проєктній основі, починаючи із загального курсу, спрямованого на здобуток принаймні рівня Pre-Intermediate володіння усною мовою, з подальшим курсом англійської мови для подорожей на відповідному рівні та бізнес-курсом англійської мови, який охоплює маркетингові питання, управління, фінанси, банківську справу, загальну підприємницьку діяльність, інформаційні технології, з точки зору туристичної галузі, з акцентуванням на набуття компетенцій, спрямованих на галузь ділової комунікації, а також вивчення літератури на теми сучасних інновацій і трендів англійською мовою – мовні журнали, такі як Traveller, Discover Britain, Business Spotlight тощо

Особливого інтересу варто глибоке вивчення країнознавства засобами англійської мови разом із вивченням географічних, історичних і культурно-філософських відмінних рис цього чи іншого району, держави чи міста разом із вивченням відеоматеріалів та подальшим прогнозуванням умовних туристичних екскурсій для певної групи клієнтів з метою фактичного освоєння вивченої проблематики.

Таке упорядкування освітнього матеріалу дасть можливість студентам не тільки ознайомитися з предметною та професійною термінологією англійської мови для застосування в професійній сфері, а й бути в курсі останніх новин і досягнень у галузі, що спонукатиме до активної пошукової

та наукової діяльності, стимулюючи їх інтерес до вивчення англійської мови фахового спрямування.

Використання конкретних способів і конфігурацій навчання обумовлюється з одного боку організаційно-педагогічними умовами, а з іншого - складовими змісту освіти. Таким чином кожна з вищезазначених умов педагогічної діяльності і кожна складова змісту освіти щодо формування у майбутніх фахівців з туризму вмінь іншомовної комунікації на дорефлексивному, рефлексивному та післярефлексивному етапах цього процесу потребують для своєї реалізації впровадження відповідних навчальних форматів і методів їх реалізації.

Вважаємо, що процес формування навичок іншомовної комунікації (на матеріалі англійської мови) у майбутніх фахівців з туризму буде найбільш продуктивним за умови реалізації принципів індивідуалізації на основі системності, цілеспрямованості, інформованості та мобільності, діалогу, прозорості навчання, інтегративності, оптимальному поєднанні форм організації навчального процесу, узгодженість форм і методів навчання, полікультурності.

РОЗДІЛ 2

ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Мета та завдання дослідження

Мета полягає у тому, щоб науково обґрунтувати, розробити та продемонструвати комплекс організаційно-педагогічних умов та модель для забезпечення формування навичок міжкультурної комунікації як запоруки конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку (на матеріалі англійської мови).

Відповідно до мети роботи нами були встановлені такі дослідницькі завдання:

1. дослідити теоретичні основи організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму в контексті компетентнісного підходу;
2. визначити стратегію формування професійної компетентності фахівців сфери туризму в процесі вивчення іноземних мов та педагогічні умови формування іншомовної компетентності у майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти;
3. дослідити методики, розробити модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) ;
4. розробити пропозиції щодо впровадження моделі іншомовної підготовки фахівців із туризму як запоруки конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку (на матеріалі англійської мови).

2.2 Методи дослідження

Методи дослідження: теоретичні: узагальнений, системний, порівняльний аналіз різних точок зору на досліджуване питання, емпіричні, статистичні.

З метою досягнення результативності та ефективності дослідження у ході роботи ми дотримувались оттаквих вимог:

Дослідження мало комплексно, систематично побудований характер.

В роботі ми дотримувались підходів, що засновані на об'єктивності (висновки передбачалися і ґрунтувалися на фактах), точності (дані мали максимальну точність) і ретельності (розглядалися усі допустимі, відомі та доречні факти).

Дослідження було нами чітко сплановане і складалося з комплексу таких послідовних етапів:

- формулювання цілі роботи;
- з'ясування об'єкту і предмету роботи;
- формулювання дослідницьких задач;
- розшук, збір повідомлення;
- аналіз, синтез, узагальнення отриманої інформації;
- оформлення результатів роботи;
- формулювання висновків дослідження;
- представлення результатів дослідження.

Збір інформації залежно від особливостей об'єкту дослідження схарактеризував використання методів вивчення технології організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму Розгляд підібраної інформації передбачав переробку даних за допомогою методів і прийомів, а також отримання потрібних показників.

У ході розгляду ми використовували загальнонауковий метод – системний аналіз, котрий застосовується широко у туристичних дослідженнях, оскільки надає можливість розглядати ринкове становище з величезним спектром середових і зовнішніх причинно-наслідкових взаємозалежностей.

Представлення результатів дослідження уможливило визначення висновків. Висновки зроблено на основі результатів аналізу, які представлені наглядно в роботі у вигляді ілюстрацій і таблиць.

При проведенні дослідження використовувалася система збору первинної інформації. Основним методом збору первинних даних було опитування.

Зазначимо, що найбільше поширеним соціологічним прийомом із досліджування попиту народонаселення на туристські обслуговування є анкетування, під котрим розуміється дослідження, в ході якого дослідники отримують необхідну для вирішення встановлених задач інформацію шляхом збору й аналізу відповідей народонаселення на ланцюг планомірних запитань.

Анкета є ненадійним інструментом дослідження, оскільки питання устанавлюються неоднаковими прийомами.

Вона має бути старанно розроблена, усі недоліки анкети, котрі розкрито, мають бути усунені до початку її широкого використання.

Важливо також враховувати при цьому, що найчастішими помилками при складанні анкети, є такі, як: постановка проблем, на які неможливо відповісти, які не вимагають відповідей, а також відсутність запитань, на які обов'язково варто було б отримати відповіді.

Слід акцентувати, що кожне питання має бути перевірене на відповідність до мети дослідження. Актуально звертати увагу на формулювання питань. При цьому необхідно користуватися простими, недвозначними словами, котрі не позначаються на напрямі відповіді.

Виняткової уваги потребує визначення послідовності конструкції запитань в анкеті.

Перші питання повинні продукувати інтерес у респондентів, нелегкі і питання особистого характеру необхідно задавати наприкінці. Питання повинні мати послідовну структуру.

Прикінцевою фазою дослідження є аналіз і узагальнення отриманої інформації, а також випробування отриманих показників та результатів аналізу на обґрунтованість, надійність й достовірність. Зазначимо, що обробка інформації, отриманої в результаті анкетування, здійснюється ручним і комп'ютерним прийомом.

В основі розгляду результатів анкетування мають бути отримані числові розуміння показників, потрібні для наступного прогнозування.

Все зазначене вище ми враховували під час визначення питань, розробки змісту й структури авторської анкети, організації та проведення опитування серед студентів.

2.3 Організація дослідження

Нами було проведено опитування за допомогою анкетування. Здійснюючи опитування, ми враховували, що даний соціологічний метод проводиться в основному у випадках, коли необхідно з'ясувати думки людей з якихось питань за короткий термін. У проведеному нами опитуванні брали участь .

На основі нашого розуміння системи формування іншомовної комунікаційної компетентності майбутніх фахівців з туризму, а також на основі аналізу методів сучасної наукової діагностики кожного компонента міжкультурної комунікації запропоновано комплексну методику формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови).

Згідно з нашим дослідницьким завданням, з метою доказу запропонованої гіпотези: процес формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) набуває результативності завдяки впровадженню в освітній процес розробленої методики. З метою перевірки відмінних рис та можливості її

впровадження в загальноосвітню процедуру професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму, нами було проведено анкетування.

Завдання анкетування полягало у з'ясуванні у майбутніх фахівців з туризму ставлення до важливості та пріоритетності іншомовної комунікативної компетентності.

В опитуванні приймали участь здобувачі вищої освіти першого (бакалавр) та другого (магістерська) спеціальності «Туризм» Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Результати опитування свідчать про те, що 100% респондентів вважають іншомовний комунікативний компонент важливим у професійній діяльності майбутнього фахівця з туризму (Рис. 2.1).

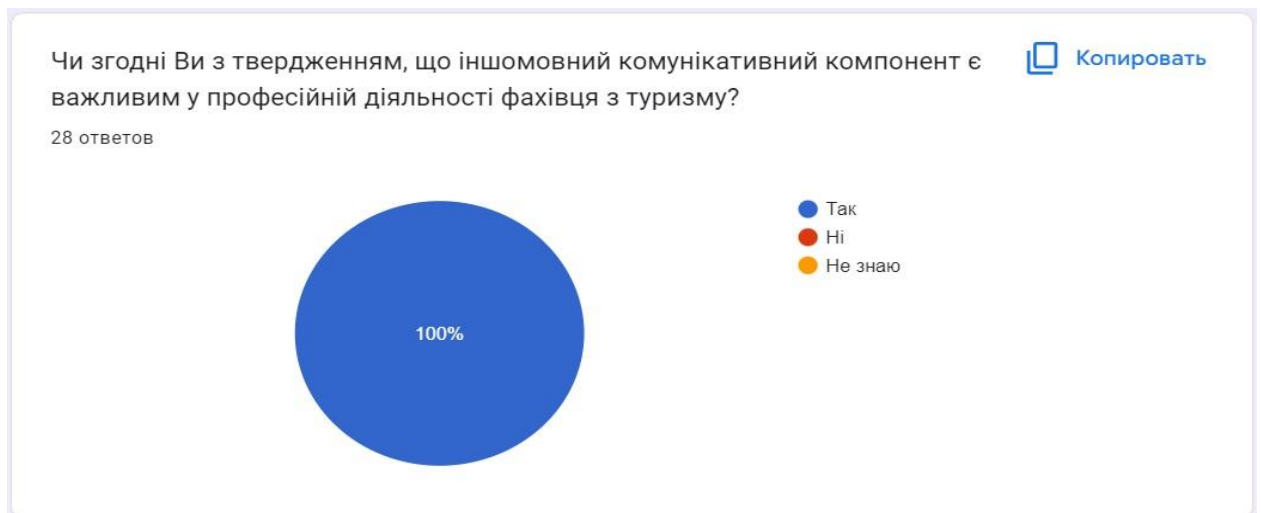

Рис. 2.1 Результати анкетування респондентів щодо важливості іншомовного комунікативного компоненту в професійній діяльності майбутнього фахівця з туризму

Результати анкетування вказують на те, що 100% респондентів переконані в тому, що без іншомовної комунікативної взаємодії неможливо якісно виконувати професійні завдання сфери туризму (Рис. 2.2).

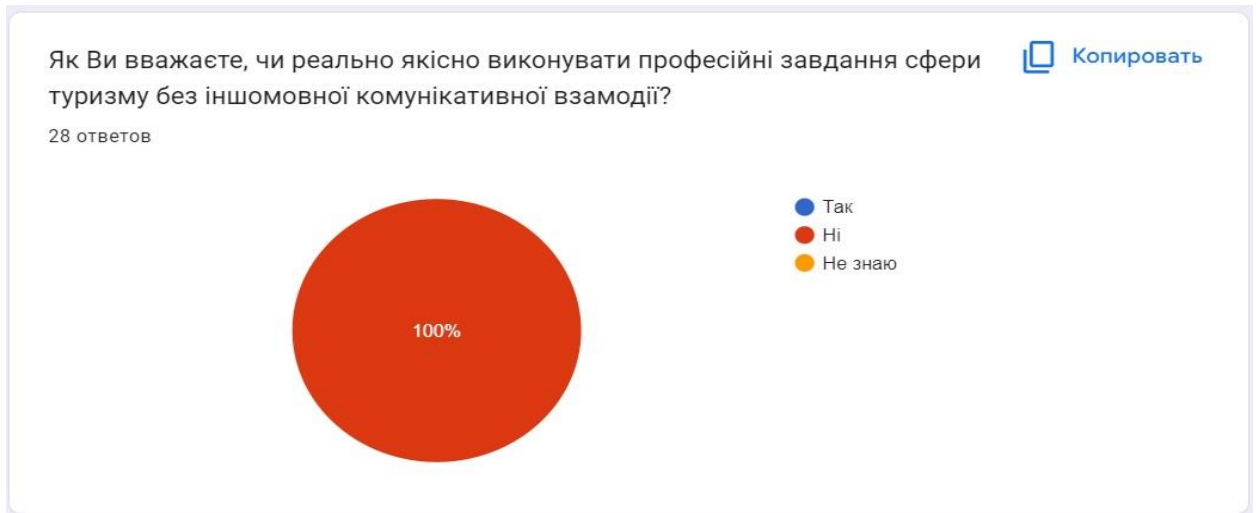

Рис. 2.2 Результати анкетування респондентів щодо важливості іншомовної комунікативної взаємодії фахівців з туризму під час виконання професійних завдань

На запитання анкети «Якими мовами Ви володієте для ділової комунікації в туристичному середовищі?» були отримані наступні результати:

- англійською: 42,9%;
- італійською: 14,3%
- німецькою: 14,3%;
- французькою: 10,7%;
- польською: 10,7%;
- турецькою: 0%;
- іншою мовою: 7,1% (Рис. 2.3).

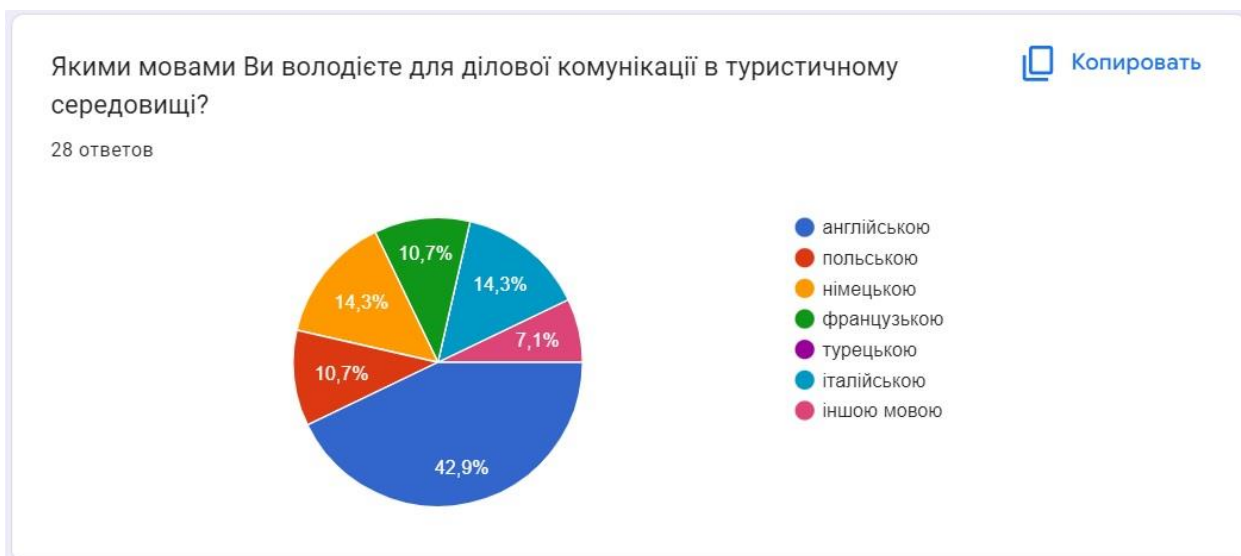

Рис.2.3 Результати анкетування майбутніх фахівців з туризму щодо ставлення до формування іншомовної комунікативної компетентності

Важливими видалися відповіді респондентів на запитання щодо поглиблення навчання для реалізації іншомовного комунікативного компоненту. 100% здобувачів вважають доцільним підвищити рівень та навантаження навчального процесу з метою підвищення рівня іншомовного комунікативного аспекту професійної підготовки (Рис. 2.4).

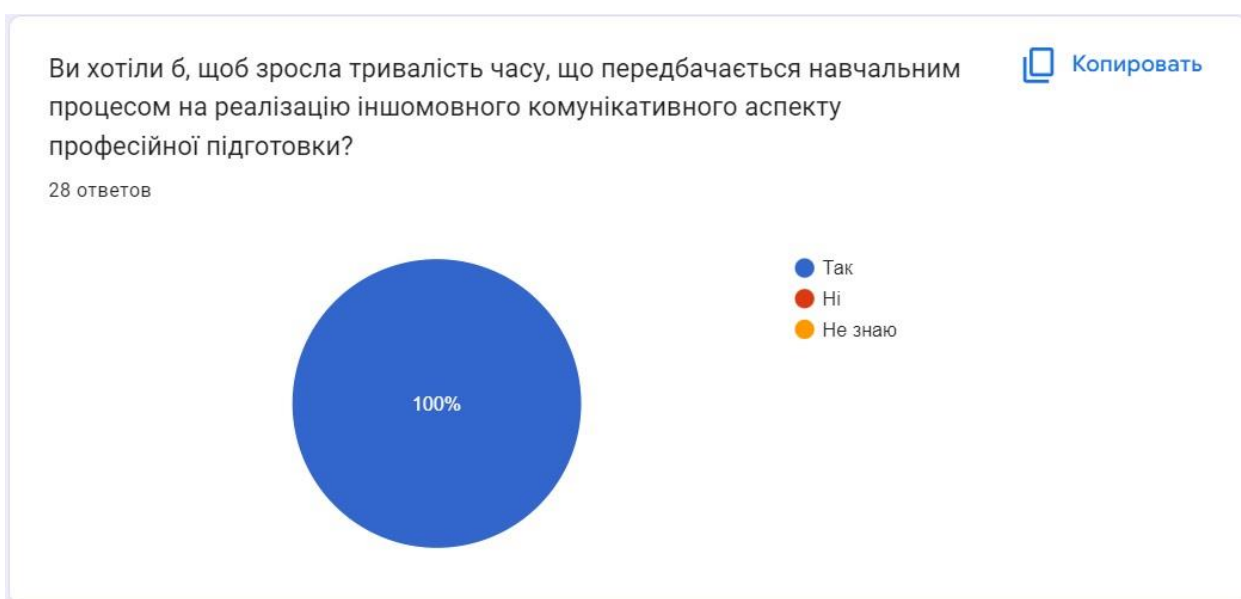

Рис. 2.4 Результати анкетування майбутніх фахівців з туризму щодо ставлення до формування іншомовної комунікативної компетентності

Результати анкетування показали, що 100% респондентів бажають набути або покращити досвід іншомовної комунікації відповідно до сучасних підходів (Рис. 2.5).

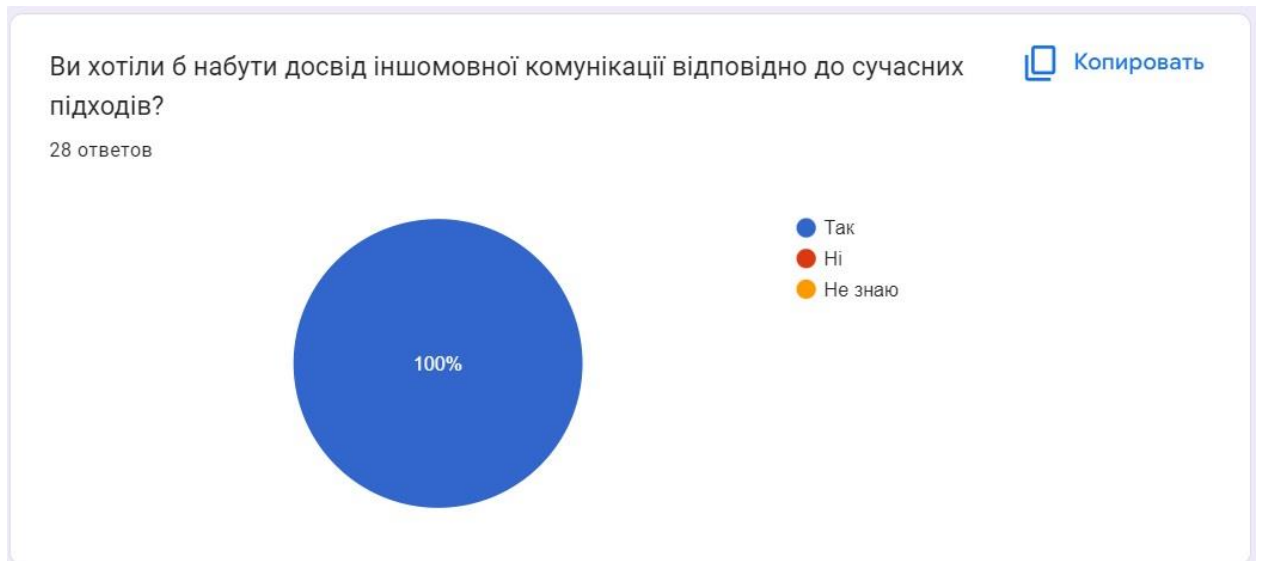

Рис. 2.5 Результати анкетування майбутніх фахівців з туризму щодо модернізації підходів формування іншомовної комунікативної компетентності

Таким чином, отримані нами дані опитування вказують на доцільність розробки та впровадження методики (на матеріалі англійської мови), що суттєво підвищить ефективність формування іншомовної комунікативної компетенції у майбутніх фахівців з туризму.

Конкретизуючи концепцію формування іншомовного комунікативного компоненту (на матеріалі англійської мови) у майбутніх фахівців з туризму, ми враховували, що зміст і технологія навчального процесу повинні визначатися та базуватися на основі методичних, теоретичних і технічних засад [Безкоровайна 2018, с. 190].

Щодо структури методичних знань було визначено, що методичний зміст технології організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму має включати наступні рівні: *філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний* [Безкоровайна 2018, с. 191].

Вибір *філософського* рівня залежав від того, що він поєднує загальні принципи пізнання з категоріальним апаратом цілої науки, що дає змогу формувати іншомовний комунікативний компонент у майбутніх фахівців з туризму під кутом зору загальнонаукового погляду та загальнотеоретичного погляду, що розглядаються в пізнавальному, практичному й ціннісному аспектах [Безкоровайна 2018, с. 191].

Методичний зміст технології організації іншомовної підготовки на *загальнонауковому* рівні дозволить забезпечити:

- визначення освітньої проблематики відповідно до нинішньої парадигми академічних знань, соціальних та освітніх тенденцій, вимог та запитів сфери туризму;

- встановлення та підтвердження зв'язку абстрактної та фактичної методологічних баз методики формування іншомовного комунікативного компоненту майбутніх фахівців з туризму;

- обґрунтованість і якість процесу формування іншомовного комунікативного компоненту у майбутніх фахівців з туризму в аспекті теорії та практики навчання;

- розробки та впровадження в освітній процес методики формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) [Безкоровайна 2018, с. 192].

Загальнонаукова методологія технології організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму в нашому дослідженні представлена системним підходом.

Системний підхід дав змогу з'ясувати наступні наукові основи формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з туризму:

- відбір і проектування змісту та структури навчальних матеріалів;

- злагоджене поєднання традиційних і комп'ютерно орієнтованих методів, форм і засобів навчання, індивідуального підходу у вивченні англійської мови;
- впровадження інноваційних технологій навчання як системного організаційно-методичного інструментарію навчального процесу;
- розробка освітньо-інформаційного середовища, спрямованого на посилення взаємозв'язку «освітнє середовище↔студент↔професійне середовище» з урахуванням міжнародних тенденцій і потреб туристичної освіти [Безкоровайна 2018, с. 194].

На основі системного підходу у цьому дослідженні доцільно виокремити такі загальні принципи: гуманізм, гармонія з природою, свідомість і активність, наочність, систематизація знань, інтенсивність оволодіння вміннями та навичками.

Конкретно-науковий рівень визначається конкретною науковою методологією, яка являє собою спеціальну сукупність принципів і методів, спеціально застосованих до методик формування іншомовної компетентності у майбутніх фахівців з туризму [Безкоровайна 2018, с. 196].

Технологічний рівень технології організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців з туризму включає умови формування та оцінювання рівня готовності майбутніх фахівців з туризму до іншомовного спілкування [Безкоровайна 2018, с. 204].

Все вище зазначене дає змогу спроектувати та впровадити в освітній процес методику формування іншомовної комунікативної компетентності (на матеріалі англійської мови) у майбутніх фахівців з туризму.

РОЗДІЛ 3

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ) ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ

3.1 Моделювання системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови)

Теоретичною основою для розробки моделі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) є нормативно-правові документи, праці науковців, що висвітлюють різні аспекти науково-дослідної роботи: формування професійно-комунікативної компетенції у майбутніх менеджерів з туризму в процесі вивчення дисциплін за вибором на основі педагогічного проектування (О.О. Горбачов, К.С. Тарарієва); формування міжкультурної компетентності фахівців сервісу і туризму (В.В. Лиханова) та дані проведеного анкетування майбутніх фахівців із туризму.

В розробленій моделі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) ми вбачаємо описові та схематичні характеристики цього процесу, які відображають вимоги до її структури як невід'ємної частини необхідних професійних компетентностей, методологію та підходи, принципи її формування, організацію та умови навчання, основні етапи, форми, методи і засоби (*Рис. 3.1*).

Модель складається з п'яти взаємозалежних блоків, I блок заснований на методиці формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) за рахунок

формування у здобувачів компонентів: *мотиваційного; когнітивного; діяльнісного та рефлексивного.*

Рис.3.1 Модель системи формування іношомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови)

II блок моделі системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) включає організаційно-педагогічні умови, які базуються на теоретичних засадах наукової роботи та спрямовані на:

- індивідуалізацію навчання;
- сприяння самореалізації студентів;
- створення позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою;
- моделювання реальних іншомовних ситуацій життєвого й професійного спілкування.

III блок моделі системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) включає область, види та тематику комунікацій фахового спрямування.

IV блок моделі системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) передбачає наступні завдання фахового спрямування:

- практичні завдання (Додаток Д, Додаток Ж, Додаток М);
- завдання для самостійного опрацювання (Додаток Б, Додаток К).

V блок моделі системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) включає

- кейс-методи;
- рольові ігри;
- скетч-методи;
- дискусії;
- проектування туру з залученням інформаційно-комунікаційних технологій та інтернет-ресурсів (Додаток Ж);
- написання супровідного листа (Додаток М);
- завдання фахового спрямування (Додаток В);
- заняття з використанням інтерактивних технологій та методики CLIL (Додаток Н).

Вправи з використанням «mind map» для контролю та семантизації знань здобувачів під час формування їх іншомовної комунікативної компетентності (на матеріалі англійської мови) на тему «Means of transport» (Додаток В)

Мета: розвиток мовленнєвої діяльності та логічного мислення здобувачів.

Форма роботи: комбінована.

Вправа 1.

Вказівки: Студент має заповнити усі секції «Means of transport» та запам'ятати їх (The student must fill in all sections of "Means of transport" and memorize them).

Вправа 2.

Вказівки: В ході гри студент має відвернутися або заплющити очі (щоб не бачити картинку). Інші учасники намагаються описати картинку для нього, а він має відгадати її.

Вправа 3.

Вказівки: Суть гри полягає в створенні історії, яку можна зобразити. Один учасник вигадує історію, а інший її малює (One student tells a short story, the other draws everything he heard).

Вправа 4 – «Alias».

Вказівки: Правила гри передбачають поділ групи здобувачів на 2 команди. Суть гри полягає в тому, що учасник однієї з команд дістає картку, а решта учасників мають пояснити це слово, не говорячи його корінь (explain a word without using the root of the word).

Предметномовне інтегроване навчання (CLIL) є відносно новою освітньою технологією та вважається унікальним методом навчання майбутніх фахівців засобами іноземної мови (teaching content through foreign language), коли водночас відбувається процес навчання іноземної мови через профільну дисципліну (teaching foreign language through content).

З метою формування іншомовної комунікативної компетентності (на матеріалі англійської мови) майбутніх фахівців із туризму в модель було включено заняття з впровадженням інтерактивних технологій та методу CLIL (Додаток Н).

Курс: 3

Тема заняття: «Great Britain. The country's place in the world and the region».

Мета:

- навчальна: ознайомлення здобувачів з новим лексичним матеріалом на англійській мові;
- освітня: розширити та поглибити знання майбутніх фахівців з туризму; підвищити інтерес і мотивацію до предмету, використовуючи засоби сучасних;
- розвиваюча: розвивати швидкість та критичність мислення здобувачів, їх мовну здогадку та мовленнєву реакцію; розвивати вміння переносити знання та навички в нову мовну ситуацію;
- виховна: виховувати інформаційну культуру здобувачів, формування колективізму.

Тип заняття: комбіноване, заняття формування комунікативної компетенції.

Форми роботи: фронтальна, групова, індивідуальна, парна.

Методи роботи: «мозковий штурм», опорний матеріал.

Обладнання: малюнки «mind map», роздатковий матеріал, ілюстративний матеріал, аудіо- та відеоматеріал, підручник з англійської мови Miguel Ángel Martínez-Cabeza Lombardo/María del Carmen Espínola Rosillo «English for Tourism Studies».

В Додатку Б наведено приклад проєкту фахового спрямування на тему «Travel info GREAT BRITAIN».

Проєкт «Travel info GREAT BRITAIN».

Тип проєкту: груповий

Мета: формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з туризму.

Припускаємо, що саме реалізація чітких організаційно-педагогічних умов здатна гарантувати результативність формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців туризму під час професійної підготовки.

Спираючись на теоретичний аналіз можемо стверджувати, що формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) досліджується як системоутворювальна якість сучасного фахівця, яка складається із мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів.

Було виявлено організаційно-педагогічні умови, вектор яких спрямовано на:

1. Індивідуалізацію навчання.
2. Сприяння самореалізації студентів.
3. Створення позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою.
4. Моделювання реальних іншомовних ситуацій життєвого й професійного спілкування.

Підсумовуючи, доцільно врахувати своєрідність та можливості моделі іншомовної підготовки фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) у вищих навчальних закладах, а також організаційно-педагогічні умови її результативності.

3.2 Пропозиції щодо впровадження моделі іншомовної підготовки фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови)

Відповідно до завдань дослідження перспективним підходом до реалізації моделі іншомовної підготовки фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови) у вищих навчальних закладах є запровадження організаційно-педагогічних умов, спрямованих на:

- індивідуалізацію навчання;
- сприяння самореалізації студентів;
- створення позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою;
- моделювання реальних іншомовних ситуацій життєвого й професійного спілкування.

Взявши модель іншомовної підготовки фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) як платформу для формування професійних навичок та відпрацювання професійних навичок студентів в умовах, наближених до реальної ситуації, запровадження навчального процесу сприятиме формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму.

Отже, для здобуття *першої (бакалаврської) вищої освіти* планується оновити навчальні програми з таких предметів:

- «Інфраструктура туризму» – блок, призначений для вивчення тем, характерних для культури Великобританії, дослідження інфраструктури туризму у Великобританії;
- «Планування туризму» – блок, призначений для вивчення тем з метою з'ясування характеристик туристичних ресурсів Великобританії, особливостей розвитку туристичних проєктів, у тому числі туристичних атракцій у Великобританії.

Очікується, що іншомовний зміст *другої (магістерської) вищої освіти* буде збагачено шляхом оновлення навчального плану з таких дисциплін:

- «Управління проєктами в туризмі» – вектор на такі теми: розробка технології складання туристичного продукту; стратегія сталого розвитку туризму Великобританії.
- «Моніторинг ринку туристичних послуг» – модернізація передбачає впровадження наступних тем: особливості формування і функціонування ринку туристичних послуг; сутність туристичного попиту та

туристичних пропозицій; особливості споживання туристичних послуг Великобританії.

Виконання організаційно-педагогічних умов планується здійснити засобами індивідуалізації навчання; сприяння самореалізації студентів; створення позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою; моделювання реальних іншомовних ситуацій життєвого й професійного спілкування. Засоби включають:

- Практичні заняття (кейс-методи; рольові ігри; скетч-методи; дискусії; презентація туру; моделювання реальних іншомовних ситуацій професійного спілкування);

- Самостійну роботу майбутніх фахівців з туризму (розробка проєкту; завдання фахового спрямування; складання супровідного листа).

Завдяки запровадженню навчального курсу «Іноземна мова (англійська)» передбачається внесення змін до програми підготовки майбутніх фахівців з туризму (Додаток Л).

Метою предмета «Іноземна мова (англійська)» є розвиток мовної компетентності у майбутніх фахівців з туризму, достатньої для професійного спілкування (представлення та обговорення іноземною мовою (англійською) в усній та письмовій формі)

Провідними завданнями розробки навчальної програми предмета «Іноземна мова (англійська)» є забезпечення:

- розвитку навичок розмовного мовлення з використанням тематичного лексики з 8-10 фраз;
- розвитку навичок непередготовленого монологічного мовлення в діапазоні 10-15 фраз;
- розвитку навичок аудіювання англомовних текстів, а також уміння професійно читати та розуміти автентичні англомовні тексти;
- розвитку та закріплення навичок ділового листування.

По закінченню курсу, здобувачі мають володіти наступними компетентностями:

- К 11 – здатність спілкуватися іноземною мовою;
- К 12 – навички міжособистісної взаємодії;
- К 27 – здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації;
- К 28 – здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці

У разі успішного вивчення курсу майбутні фахівці з туризму зможуть:

- застосовуючи освоєну в процесі вивчення курсу граматику комунікувати в усній та письмовій формі;
- сприймати іноземну мову на слух;
- читати та перекладати іншомовні тексти фахового спрямування;
- володіти технологіями складання та просування туристичного продукту;
- володіти навичками ефективної комунікації з діловими партнерами та клієнтами;
- моніторинг, інтерпретація, аналіз та систематизація туристичної інформації та представлення туристичних інформаційних матеріалів англійською мовою.

Робоча програма навчальної дисципліни.

Розділ 1.

Тема 1. Фонетичний склад та граматичний устрій англійської мови.

Тема 2. Що представляє собою туризм?

Тема 3. Туризм у Великобританії.

Розділ 2.

Тема 4. Особливості формування і функціонування ринку туристичних послуг

Тема 5. Сутність туристичного попиту та туристичних пропозицій.

Тема 6. Особливості споживання туристичних послуг Великобританії.

Індивідуальне завдання передбачає виконання наступних завдань:

1. Із залученням інформаційно-комунікативних технологій та інтернет-ресурсів скласти «PACKAGE TOUR».
2. Розробити рекламний буклет туру «Travel info GREAT BRITAIN».
3. Написати супровідного електронний лист клієнту з туризму (Додаток Л).

Розроблена методика розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) передбачає проектування та впровадження діагностичного інструментарію для виявлення рівня сформованості вмінь іншомовної комунікативної компетентності в майбутніх фахівців з туризму.

Таким чином, модернізація іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму відповідно до впровадження організаційно-педагогічних умов, шляхом оновлення змісту (планів, проєктів, дисциплін, форматів і методів навчання) на основі міждисциплінарного підходу для *першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти* вважається перспективним напрямком організації процесу іншомовної підготовки фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) в закладах вищої освіти.

ВИСНОВКИ

1. Після проведеного аналізу вітчизняних та зарубіжних праць, присвячених вивченню культури як комплексного явища, що визначає комунікативну поведінку людини, характер та структуру комунікаційних процесів, особливо міжкультурної комунікації, а також визначає специфічні характеристики комунікації, пов'язаної з професійною діяльністю фахівців з туризму можемо стверджувати, що іншомовна комунікаційна компетентність фахівців з туризму - це соціально та професійно зумовлений процес обміну інформацією різного характеру та змісту, що відбувається за допомогою різноманітних засобів, спрямований на досягнення взаєморозуміння та ефективної взаємодії між представниками різних культурних груп та задоволення потреб споживачів.

2. Визначено термінологічну основу та сутність понять, що характеризують підготовку майбутніх фахівців з туризму до іншомовної професійної комунікації: «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «комунікація», «комунікативна компетентність», «граматична компетенція», «мовна компетенція», «мовна діяльність».

3. В ході дослідження було встановлено, що структура іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму представляє собою сукупність наступних компонентів: *мотиваційного; когнітивного; діяльнісного; рефлексивного*. Встановлено, що оволодіння здобувачами вказаних компонентів відбувається в контексті наступних складників іншомовної комунікативної підготовки: *культурний, соціальний, інформаційний, мовний та самоосвітній*.

4. Враховуючи вимоги до сучасних фахівців з туризму та методики фахової освіти, було визначено методичні підходи вирішення проблематики формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму, які забезпечують оптимізацію дослідницького процесу:

компетентнісний, комунікативний, системний, синергетичний, аксіологічний, культурологічний та особистісно-діяльнісний.

5. Розроблено модель системи формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму (на матеріалі англійської мови). Модель включає організаційно-педагогічні умови, які базуються на теоретичних засадах наукової роботи та спрямовані на:

- індивідуалізацію навчання;
- сприяння самореалізації студентів;
- створення позитивної мотивації до оволодіння англійською мовою;
- моделювання реальних іншомовних ситуацій життєвого й професійного спілкування.

6. Впровадження запропонованої методики розвитку іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму (на матеріалі англійської мови) передбачає модернізацію іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму відповідно до впровадження організаційно-педагогічних умов, шляхом оновлення змісту (планів, проєктів, дисциплін, форматів і методів навчання) на основі міждисциплінарного підходу для *першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова С. Комунікативна компетентність як професійно значуща якість фахівців туристської індустрії. Педагогіка та психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуку\.. Зб. наук. праць. Запоріжжя: ЗІДМУ, 2007. Вип. 42. С. 16-21.
2. Бабенко Т. Навчання іноземних мов як чинник соціальної адаптації особистості в добу глобалізації. *Науково-методичний журнал «Іноземні мови в навчальних закладах»*. Київ, 2009. Вип. №3. С.90-94.
3. Безкоровайна Л. В. Дослідження сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах України. Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки. Запоріжжя, 2015. № 1 (24). С. 101–108.
4. Безкоровайна Л. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 713 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/09_2018/Bezkorovaina_dis.pdf
5. Безкоровайна Л., Венгерська Н., Короленко К., Голобородько Г. Європейські цінності в проєктній діяльності майбутніх фахівців із туризму в їх фаховій підготовці. *Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти*: мат. Всеукр. науковопракт. конф. (Бердянськ, 26–27 лист.). Бердянськ: БДПУ. 2020. С. 223-224.
6. Безкоровайна Л., Каніболоцька О., Літвінова-Головань О. Розвиток іншомовної компетентності здобувачів освіти з туризму та готельно-ресторанної справи у їх фаховій підготовці для формування бізнес-етики в реальних умовах міжкультурної інфраструктури туризму. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*. 2021 (21). С. 37-42.
7. Безкоровайна Л., Каніболоцька О., Літвінова-Головань О. Формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із туризму як

умови їх успішної професійної діяльності на міжнародному туристичному ринку. *Мат. І Міжн. н-п. конф. «Проблеми та перспективи впровадження європейського досвіду диверсифікації сільського туризму в Україні на засадах креативності та збалансованості» (Запоріжжя, 15-16 вер.)*. Запоріжжя: ЗНУ. 2021. С. 27-31.

8. Безкоровайна Л., Пиптюк П., Парій С. Організація рекреаційних послуг: проектування туристичного продукту в умовах глобалізації та цифровізації інфраструктури туризму. *Міжн. н-п. конф. «Формування сучасних концепцій менеджменту організацій та адміністрування в умовах цифровізації» (Запоріжжя, 23-24 вер.)*. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С. 531-534. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/5277/1/Voronkova2021.pdf>

9. Безкоровайна Л.В., Пиптюк П.Ф., Наздравецька В.Р. Програмний туризм: організація рекреаційних послуг в умовах сталого розвитку інфраструктури туризму (питання проектування, диверсифікації, креативності, кластеризації). *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/760> DOI: 10.32782/2524-0072/2021-32-6

10. Безкоровайна Л. В. Деякі аспекти практико-орієнтованого компоненту професійної підготовки майбутніх фахівців туризмознавства. *Концептуальні шляхи розвитку: педагогічні науки* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12–13 трав.). Херсон, 2017. С. 73–76.

11. Безкоровайна Л. В. Дослідження питань реалізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя. 2017. № 53 (106). С. 444–451.

12. Безкоровайна Л. В. Змістова складова [організаційно-методичних засад професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства](#). *Педагогічні науки*. Херсон. 2017. № 76. С. 50–55.

13. Безкоровайна Л. В. Концепція підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах. *Освітологічний дискурс* :

електронне наукове фахове видання. Київ. 2017. № 1–2. С. 67–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2017_1-2_8. (дата звернення: 16.10.2021).

14. Безкоровайна Л. В. Проектна діяльність в професійній підготовці майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах. *Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки*. Запоріжжя, 2016. № 2 (25). С. 7–12.

15. Безкоровайна Л. В. Реалізація змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах. *Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки*. Запоріжжя, 2017. № 1 (28). С. 90–98.

16. Безкоровайна Л. В. Розробка освітньо-інформаційного середовища у професійній підготовці майбутніх фахівців з туризмознавства: теоретико-методологічний аспект. *Молодь і ринок*. Дрогобич. 2017. № 7 (150). С. 25–30.

17. Безкоровайна Л. В. [Система професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства](#) у вищих навчальних закладах. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*. м. Біла Церква. 2017. №33 URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4979 (дата звернення: 10.10.2021).

18. Безкоровайна Л. В. Системна модель професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства та алгоритм її продуктивного застосування і прогнозованого розвитку у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології в освіті*. Херсон. 2017. № 30. С. 62–70.

19. Безкоровайна Л. В. Системна модель професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства та алгоритм її реалізації. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Київ. 2017. № 1–2. С. 101–108.

20. Безкоровайна Л. В. Системна модель професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства та алгоритм її продуктивного застосування і прогнозованого розвитку у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології в освіті*. Херсон. 2017. № 30. С. 62–70.

21. Безкоровайна Л. В. Шляхи оптимізації формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму в закладах вищої освіти.

Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. Бердянськ. 2019. №2. С. 72-75

22. Безкоровайна Л., Шуйська Д. Вимоги та специфічні риси навчання іноземних мов здобувачів із туризму в їх професійній освіті. Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2022»: у 5 т. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. Т. 1. С. 225-227.

23. Бондар Н. Д. Формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму в процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04 / Бондар Наталія Дмитрівна — Вінниця, 2016. — 262 с.

24. Бородіна Г.І. Комуникативно - орієнтоване навчання іноземної мови в немовному вузі. *Науково-методичний журнал «Іноземні мови». Київський національний лінгвістичний університет.* Київ, 2005. С.28-30.

25. Василюк А.В. Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Польщі (1989 – 1997 рр.): Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 1998. – 21с.

26. Вінник Н. Проблематика концепцій ключових кваліфікацій і компетенцій у професійній освіті // *Соціальна психологія.* – 2008. – №1(27). – С.149-157.

27. Галицька М.М. Педагогічна технологія формування у студентів вищих навчальних закладів немовних спеціальностей готовності до іншомовного спілкування. *Освітологічний дискурс*, 2015, № 4 (12). С. 24-33.

28. Галицька М.М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування. дис. ...канд-та пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 286 с.

29. Гіренко І. В. Розвиток іншомовних здібностей студентів як умова соціальної адаптації особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: збірник наукових праць/ Гол. ред. Сущенко Т. І. Вип. №22 (75) Запоріжжя, 2012, С.460-465.*

30. Галицька М.М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: автореф. дис. ...канд-та пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 22 с.

31. Горлач В. В. Науково-методичні підходи до діагностики рівня сформованості вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування. *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи*: мат. міжн. науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 12-18 трав.). Запоріжжя: Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. 2020. № 1 (38). URL: https://drive.google.com/file/d/1BP5DUECtpEhAjqzyk3GUI2uN7O_gg6cu/view

32. Горлач В. В. Організаційно-педагогічні умови формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2020. № 2. Част. 1. С. 9-14.

33. Горлач В. В. Принципи формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування. *Роль інновацій в трансформації образу сучасної науки*: матеріали Міжн. науково-практичної конференції (м. Київ, 27-28 грудня). Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2019. С. 10-13.

34. Горлач В. В. Семіотичний підхід як інструмент формування кроскультурної компетентності майбутніх фахівців з туризму. *Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 6 груд.). Дніпро: Охотнік, 2019. Част.І. С. 35-36.

35. Горлач В. В. Теоретичні підходи до змісту та структури кроскультурної компетентності майбутніх фахівців з туризму. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2017. Вип. 56-57 (109-110). С. 140-145.

36. Горлач В. В. Формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування: авт. ...канд-та пед. наук: 13.00.04.

Запоріжжя, 2020. С. 20. URL:
http://phd.znu.edu.ua/page//aref/09/Gorlach_avtor.pdf

37. Горlach В. В. Формування вмінь кроскультурної комунікації у майбутніх фахівців сфери обслуговування: дис. ... канд-та пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2020. С. 290. URL:
http://phd.znu.edu.ua/page//dis/09_2020/Gorlach_dis.pdf

38. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 546 с.

39. Дмитренко Т.А. О некоторых проблемах овладения иностранным языком. *Международный журнал социальных и гуманитарных наук «ЛИЧНОСТЬ. КУЛЬТУРА. ОБЩЕСТВО»*. Российская академия наук. Москва, 2010. Том 12. Вып.2. №№55-56. С. 252-258.

40. Дмитренко Т.А. Подготовка конкурентоспособного специалиста со знанием иностранного языка в неязыковом вузе. *Международный журнал социальных и гуманитарных наук «ЛИЧНОСТЬ. КУЛЬТУРА. ОБЩЕСТВО»*. Российская академия наук. Москва, 2012. Том 14. Вып.4. №№75-76. С. 227-232

41. Єрмаков І.Г., Пузіков Д.О. Розвивати життєву компетентність. *Шкільний світ*, 2005. №37. С.5-13

42. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

43. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки сфери культури, креативних індустрій, [туризму](#), малого та середнього бізнесу у зв'язку з дією обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19 (2020). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 43, ст. 371. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-20#Text>

44. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования. Интернет-журнал «Эйдос», 2006, 5 мая. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>.

45. Комочкина Е. А. Обучение иностранным языкам в неязыковом вузе: история и современность. *Научно-методический журнал «Иностранные языки в школе»*. Московский городской педагогический университет. Москва, 2014. Вип. №7. С. 30-36.

46. Крупченко А.К, Иноземцева К.М. Интегративность и междисциплинарность как основа преподавания иностранного языка в профессиональных целях. *Научно-методический журнал «Иностранные языки в школе»*. Московский городской педагогический университет. Москва, 2013. Вип. №5. С. 9-16.

47. Лозовецька. В. Т. Теоретичні і практичні засади застосування компетентісно-діяльнісного підходу у підготовці фахівця туризму / Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи : зб. наук. пр. 2007. Вип. 1. С. 28-35.

48. Маркова А. К. Психология труда учителя / М.: Просвещение, 1993. 190с.

49. Мильруд Р.П. Компетентность в изучении языка / Иностр. яз. в школе. 2004. №7. С.30-36.

50. Морська Л.І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей. *Науково-методичний журнал «Іноземні мови»*. Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2002. С. 23-24.

51. Освітньо-професійна програма підготовки «Бакалавра» напряму підготовки 6.140103 «Туризм» : ГСВОУ 6.140103. 2011. Чинний з 2010-08-11. (Київ) : Галузевий стандарт вищої освіти України, 2011. 20 с.

52. З.Н.Курлянд, Р.І.Хмелюк, А.В.Семенова та ін. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. За ред З.Н.Курлянд. 3-є вид., перероб. і допов. Київ: Знання, 2007. 495с.

53. Пометун І.О. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. Київ: Презентація на нараді Центру тестових технологій, 2004. 10с.

54. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

55. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 04.10.2018 № 1068. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/242-turizm-bakalavr.pdf>

56. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25.06.2013. № 344/2013 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

57. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 106-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 34. Ст. 451. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>

58. Про схвалення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі від 11 жовтня 2016 р. № 739-р Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249407991>

59. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/67-2018-%D1%80> (дата звернення: [16.10.2021](https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501)).

60. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. №168-р. Урядовий портал. 2017. № 168-2017-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501> (дата звернення: [16.10.2021](https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501)).

61. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 241. Із змінами,

внесеними згідно із Законом № 222-VIII (222-19) від 02.03.2015 р., Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. ст. 158. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15> (дата звернення: 16.10.2021).

62. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация М.: Кошто-Центр, 2002. 142с.

63. Сергійчук О., Танана С. Marketing information technologies in the professional preparation of specialists in the sphere of service. Економічний вісник університету: зб. наук. праць. Вип. 36/1, 2018. С. 59-64.

64. Стандарт вищої освіти України. URL: osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/241-gotel-restoransprava-B.pdf

65. Танана С. М. Особливості полікультурної спрямованості змісту навчання іноземної мови у ЗВО під час організації краєзнавчої роботи. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15. Вип. 5К (134) Київ. Вид-во НПУ М.П. Драгоманова, 2021. С.46-52.

66. Танана С. Особливості формування вмінь ділової комунікації майбутніх менеджерів туристичної діяльності. Педагогічні науки: зб. наук. праць Херсонського ДПУ. Вип. LXXXIX. Том 1, 2018. С.160-164.

67. Татаренко І. Компетентність – вимога сучасності. Світло: науково-метод. інф. пізн.-освіт. часопис. 1996. №1. С.57

68. Федорченко В.К. Психолого-педагогічні проблеми підготовки фахівців для сфери туризму: Збірник наук.-метод. семінару «Педагогіка і туризм: проблеми підготовки кадрів». Київ: КУТЕП, 2003. С.6-16

69. Хоменко О. Іншомовна підготовка як невід’ємний складник вищої освіти в умовах глобалізації та інформатизації суспільства. *Науково-методичний часопис «Вища освіта України». Національна академія педагогічних наук України. Харків, 2012. №2(45). С.55-61.*

70. Хуторский А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования: Народное образование. 2005. №2. С.42-49.

71. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.
72. Черньонков Я. Розвиток іншомовної комунікативної культури засобом інтегрованих занять з англійської мови на немовних факультетах. *Нова філологія: збірник наукових праць*, Гол. ред. В.М. Манакін. Вип. №30 (2008) Запоріжжя: вид-во ЗНУ, 2008, С.319-322.
73. Швець Л.Г Концепція профіль-орієнтованого обучения англійському языку. Науково-виробничий журнал «*Держава та регіони*». Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2012. №2 (29). С. 93.
74. Яшенкова О. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. Академія, 2010. 312с.
75. Campbell R., Wales R. The Study of Language Acquisition: Lyons J. (ed.) *New Horizons in Linguistics*. Harmondsworth: Penguin Books, 1970. P.242-260
76. Kim Y. Intercultural Communication Competence: A Systems-Theoretic View: Ting-Toomey S., Korzeny F. (eds.) *Cross-cultural Interpersonal Communication*. Newbury Park: Sage, 1991. P.259-275

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фізичного виховання, здоров'я та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ДОДАТКИ

На тему: «Іншомовна підготовка фахівців з туризму як запорука конкурентноспроможності на міжнародному туристичному ринку»
«Foreign language training of tourism specialists as a guarantee of competitiveness on the international tourist»

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 2421-утг
спеціальності 242Туризм
освітньої програми управління в туризмі та
гостинності
Шуйська Діана Геннадіївна

Керівник: д.п.н., доцент Безкоровайна Л.В.
Рецензент: к.п.н., доцент Омеляненко Г.А

ДОДАТОК А

Анкета для майбутніх фахівців з туризму щодо їх ставлення до формування іншомовної комунікативної компетентності

Анкета щодо необхідності набуття іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туризму

 victoriyagolub@gmail.com (без совместного доступа)
Сменить аккаунт

ДОДАТОК Б

ПРОЄКТ НА ТЕМУ «Travel info GREAT BRITAIN»

Тип проєкту: груповий

Мета: формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх фахівців з туризму

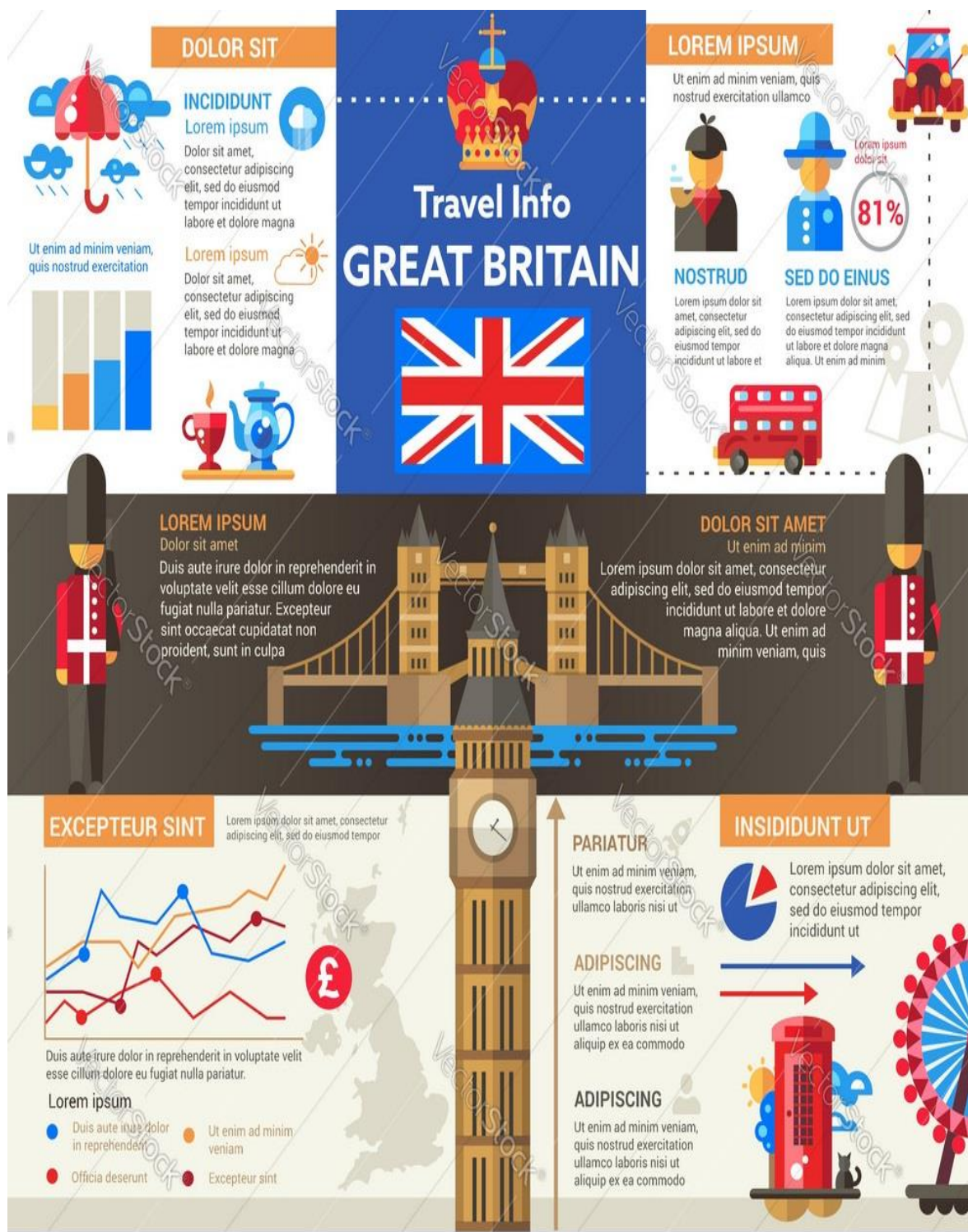
Зміст проєкту «Travel info GREAT BRITAIN»

Етап	Умови виконання	Складові проєкту	Очікувані здобутки проєкту
Формувальний	Аудиторія	1.Формулювання тематики проєкту. 2. Складання структури проєкту. 3.Формулювання основної цілі проєкту та очікуваних здобутків.	1. Travel info GREAT BRITAIN. 2. Формування груп. 3. Формування змісту та цілей проєкту.
Виконавчий	Самостійна робота	1.Формування та проведення опитування. 2.Опрацювання отриманих результатів опитування. 3. Пошук інформації за	1. Опрацювання матеріалу за обраною тематикою. 2. Виконання завдань. 3. Підготовка звіту щодо етапів виконання

		<p>результатами проведеного анкетування.</p> <p>4.Зображення результатів у вигляді графіків, таблиць тощо.</p> <p>5.Формування звіту.</p>	<p>проєкту.</p> <p>4. Оформлення проєкту «Travel info GREAT BRITAIN» засобами ІКТ.</p>
Презентаційний	Самостійна робота	<p>1. Кінцеве оформлення проєкту.</p> <p>2. Презентування проєкту студентами.</p> <p>3. Впровадження проєкту.</p>	<p>1.Наочна демонстрація розробленого проєкту засобами ІКТ.</p> <p>2. Підготовка контрольних завдань для виявлення розвитку усвідомлюваних якостей або пізнавально-творчої активності інших здобувачів.</p>

ПРОЄКТ «Буклет: Великобританія: туристична інформація»

Ознайомитися зі зразком буклету та розробити власний.

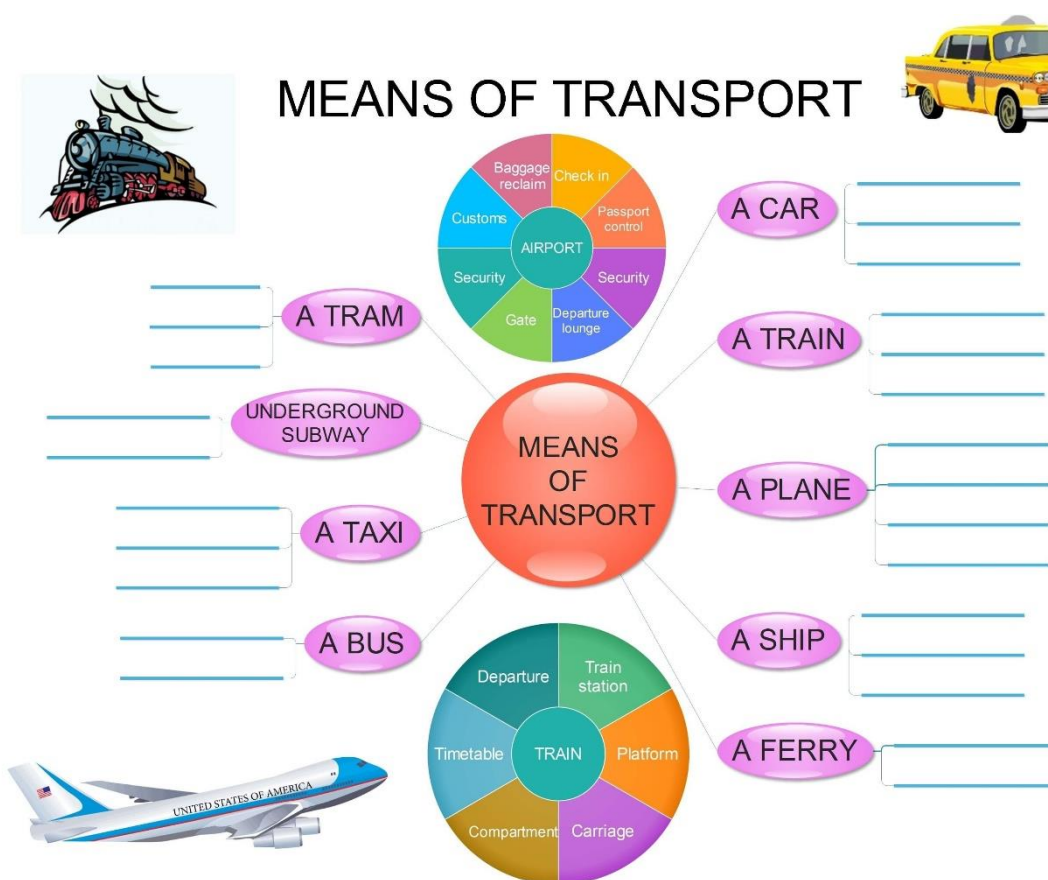

ДОДАТОК В

ВПРАВИ З ВИКОРИСТАННЯМ «MIND MAP» ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА СЕМАНТИЗАЦІЇ ЗНАНЬ

ТЕМА: MEANS OF TRANSPORT

Means of transport is one of the topics you cannot avoid. Nowadays people travel a lot and they often have to do it on daily basis. And thus it is one of the most natural topics for a conversation.

ДОДАТОК Д

ЗАВДАННЯ ФАХОВОГО СПРЯМУВАННЯ ІЗ ЗАНУРЕННЯМ В ПРОФЕСІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

What type of traveller are you?

1. When you plan your trip, you...
 - Plan everything ahead to the detail
 - Plan immediately before the trip
 - What is "planning"?
2. How important money is for your travels?
 - Very important, I have to save before the trip
 - I have money and can travel anytime I want (lucky me)
 - I earn money by travelling, so no problem
 - Not important, I can always find money for travel
3. Do you like to travel alone or you prefer a company?
 - I mostly travel alone
 - I travel with my family, friends, coworkers only
 - Everything goes

4. Would you go on a short notice trip if somebody will offer you free tickets/accomodation?
- Yeah, I am all for it!
 - No, I have to plan my trip in detail first
 - Maybe, if I can get days off, talk to my SO, arrange for kids...
5. What is most important thing when choosing your travel destination?
- Price, if not in the budget it's not happening
 - New destination, never visited before
 - Adventure, exploration
 - Culture, learning new things
6. I like to travel because...
- I love to travel and I enjoy every minute of it!
 - I need to travel, adventure calls me!
 - I have to travel, it's my job
 - I actually don't like travelling, but if I have to...
 - Who said I like to travel?!
7. How important is travelling for you?
- Very important, without travelling I am unhappy
 - Important, but not that much, I can live without travelling
 - Not important at all, I can stay where I am, forever
8. When you travel, you..
- Tweet, Instagram, Facebook every single moment of the trip
 - Post on Social media only precious moments form the trip
 - People don't need to know what I am doing on my holidays
 - I post everything when I finish the trip
9. How do you purchase your travel tickets, book hotels, rent a car...?
- I go to nearby travel agent and they sort out everything for me
 - I do one part online and via travel agent the rest
 - I do everything online
 - My company usually books and pays everything

10. How important your comfort is during your travel?

- Very important, only first class and five star hotels
- Not really important, I am flexibl
- Not important at all, I can travel on the back of the truck, just to keep moving

11. Do you enjoy the trip or you just need to reach the destination?

- I enjoy every single moment of my trip
- If there is something interesting, I will discover, but focused o destination mostly
- I need to get from A to B, everything in between is not important

ДОДАТОК Ж
ВЕБ-КВЕСТ З ЗАЛУЧЕННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ
НА ТЕМУ «PACKAGE TOUR»

Завдання: Розбийтеся на три групи. Ви будете використовувати надані посилання, а також інші ресурси, такі як буклети, карти, рекламні оголошення тощо, щоб стати експертами у своїх ролях. Ви та ваша команда працюватимете разом над створенням основного продукту всіх туристичних компаній - пакету послуг. Це і є відповідь вашої команди на завдання квесту. Пройшовши цей веб-квест, ви повинні досягти наступних цілей: 1) розробити маршрут по Лондону на 3 дні; 2) підготувати житло для шести осіб; 3) забезпечити шістьох осіб харчуванням на час туру; 4) здійснити супровід з гідом по основним визначним пам'яткам Лондону; 5) забезпечити тур всіма

видами транспорту, які доречні в умовах Лондону; і, звичайно ж, розробити розваги для людей, які збираються відпочивати.

Процес: Ви будете працювати разом у малих групах, досліджуючи веб-сайти, обрані вашим інструктором. Перед тим, як розділитися на групи, вам слід почати зі сторінок, які позначені як "Довідкова інформація". Кожна група має власне завдання для виконання та окремий набір веб-сайтів для використання. Коли ваш продукт буде готовий, ви повинні зустрітися разом, щоб обговорити наступну стратегію щодо складання пакету. Після того, як ви презентуєте кожну частину пакету, ви спробуєте налагодити співпрацю між частинами пакету.

Етап 1 - Загальна інформація

Ці сайти є важливими, оскільки вони надаватимуть базову інформацію про тему в цілому. Кожен повинен вивчити ці сайти перед тим, як приступити до виконання завдання:

[Map of London](#)

[London tours](#)

[London Trip example](#)

[Hot Sale London Tour \(Examples\)](#)

Етап 2 – Ролі

група №1 - квитки:

[Cheap Airline tickets](#)

[London Train & Tours](#)

група №2 - бюрократична тяганина:

[London travel documents and permits](#)

група №3 - проживання:

[Accommodation in London](#)

[Hotels in London](#)

група №4 - транспортування та переміщення:

[Local transport in London](#)

група №5 - заклади громадського харчування:

Catering services

група №6 - медичне страхування:

Visitor Health Insurance

Етап 3 - Досягнення консенсусу

Тепер члени групи повертаються до великої команди Веб-квесту з досвідом, отриманим під час пошуку з однієї точки зору. Тепер ви повинні виконати завдання всією групою. Кожен з вас принесе певний продукт: деякі з вас будуть згодні, а інші не згодні. Використовуйте інформацію, фотографії, фільми, факти, думки тощо з веб-сайтів, які ви досліджували, щоб переконати своїх товаришів по команді в тому, що ваша точка зору важлива і повинна бути частиною відповіді вашої команди. Ваша команда Веб-квесту повинна написати відповідь, з якою всі члени команди зможуть змиритися. Ваш викладач оцінить вашу роботу за шкалою критеріїв створення презентації. Потім кожен з вас повинен оцінити себе і свій власний результат. На завершення ми узагальнимо отримані результати, що і буде вашою оцінкою за роботу.

Conclusion

So is your package felicitous? Well, when you're studying only one part, it's easy to come up with an answer that may not be completely right. It's the same for understanding a topic as broad or complex as Package Tour. You should be proud of yourselves! How can you use what you've learned to see beyond the black and white of a topic and into the grayer areas? What other parts of Package Tour could still be explored? Would you like to make up another one?

ДОДАТОК К

Вправи на визначення рівня сформованості іншомовної лексичної компетентності майбутніх фахівців з туризму (студентів 3-4 курсів ОПП «Туризм»)

(на матеріалі англійської мови, тема «Туризм»)

Exercise 1: True/False

Read carefully the following text:

Tourism has become one of the fastest growing industries and provides services to both travelers leaving and entering a country. International travel and tourism is one of the largest sources of income and an important factor in the balance of payments of many nations. The market is increasingly diverse, encompassing not only traditional sun tourism and business travel, but also many new types of activity. Tourism has also become one of the most important sources of employment. It covers a wide range of jobs in different areas such as tour operators and travel agencies, tourist information centers and transport companies.

Recording:

1. The tourism industry is not growing much.
 - REAL
 - FAKE
2. For many countries, tourism is an important source of income.
 - REAL
 - FAKE
3. Tourism means sun and beach tourism and business trips.
 - REAL
 - FAKE
4. The tourism sector offers many employment opportunities.
 - REAL
 - FAKE
5. Jobs in the tourism sector are all of the same type.

- REAL
- FAKE

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 2: Exercise of gaps

Fill in the gaps in the text. For each gap there is only one correct answer.

The tourism _____ has become one of the fastest growing industries and provides services _____ to departing travelers _____ those who enter a country. international travel and tourism _____ one of the largest sources of income and an important factor in the balance of _____ of many nations. The market is getting _____diverse, encompassing not only traditional sun tourism and business travel, _____also many new types of activity. Tourism has also become _____ one of the most important sources of employment. It covers a wide _____ of jobs in different areas _____ they are tour operators and travel agencies, tourist information centers and transport companies.

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 3: Gaps exercise solved

How would you define these types of tourism? Complete the spaces with one of the following words to define the type of tourism described in each sentence.

- Adventure
- Conferences
- Cultural
- Sports
- Ecotourism
- Languages

- Rural
- Health

1. Elena and her husband went on a trip to the Danube Delta to see the flora and fauna. _____
 2. Dr. Capello attended an international congress of gynecology in Helsinki. tourism of _____
 3. Juan and his wife spent a week on a farm in France and went on bicycle trips through the countryside. sightseeing _____
 4. We are very interested in history and art. That's why we spent our last vacation in Florence. sightseeing _____
 5. More and more young people spend a month in Spain to practice Spanish. tourism of _____
 6. Paloma and Pepe went skiing in Austria last winter. Sightseeing _____
 7. Last summer we went rafting and climbing in Huesca. tourism of _____
 8. Alberto has rheumatism and needs to lose weight. That's why he's going to spend a month at a spa. tourism of _____
- Answered: _____
- Correct: _____

Exercise 4: Gaps exercise solved

Let's review a little the future of the verbs. Put the following sentences in the future. The first one is already done.

- Attend
- we will eat
- will do
- will do

- we'll go
- go
- I will go
- we will pass
- they will pass
- I will visit

1. Last year we went to Warsaw.

This year _____ to Warsaw.

2. What did you do in Berlin?

What _____ in Berlin?

3. The Perez family goes camping every year.

The perez family _____ camping this year.

4. Our last vacation was spent in Sicily.

Our next vacation _____ in Sicily.

5. In March I went to a conference in New York.

In March _____ to a conference in New York.

6. In New York I visited the Guggenheim Museum.

In New York _____ the Guggenheim Museum.

7. Juan and his wife spent a week on a farm in France.

John and his wife _____ a week on a farm in France.

8. Dr. Capello attended an international congress of gynecology.

Dr Capello _____ to an international congress of gynecology.

9. Paloma and Pepe went skiing in Austria last winter.

pigeon and pepe _____ to ski in Austria next winter.

10. We ate breakfast at the hotel but ate out.

We will have breakfast at the hotel but _____ outside.

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 5: Selection

Choose the correct answer.

Read carefully the following text:

Tour operators arrange hotel reservations, flights, transfer services, and sell the trip as a package, either directly to the public or through a travel agency. They hire guides to take care of the tourists. Guides make sure the trip runs smoothly and deal with problems and emergencies. An important part of this job is dealing with coach drivers, ferry, customs and immigration staff, and coordinating accommodation and meals with hotel and restaurant staff. They organize social activities, excursions and give comments when traveling. His work is usually seasonal. The working day is long, and they spend most of the trip in the company of clients.

Recording:

1. a. Tour operators sell their packages to travel agencies.
 b. Tour operators sell their packages to the public.
 c. Tour operators sell their packages to both: travel agencies and the public.

2. a. A guide does all the paperwork for the trip but does not accompany the clients.
 b. A guide travels with clients and solves problems.
 c. A guide does most of his work over the phone and fax.

3. a. The guides do not need to know languages.
 b. It is probably helpful if a guide speaks other languages.
 c. Guides do not need to speak the language of their clients.

4. a. Guides generally do not work all year.
 b. Guides never work all year.
 c. Guides generally work all year round.

5. a. Being a guide is hard work.
 b. Being a guide is an easy job.
 c. The guides normally have a fixed working day.

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 6: Multiple choice

Choose the best definition of the indicated word

1. TRANSFER

- a. Action of carrying someone or something from one place to another.
 b. Action to negotiate, to discuss.

2. HANDLE

- a. get rid of
 b. take care of

3. FERRY

- a. a ship that carries passengers or vehicles across water
 b. a train

4. CUSTOMS

- a. office at the border to inspect passports
 b. office at the border to inspect things that are imported and exported

5. SEASONAL

- a. it depends on the time of year
 b. permanent

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 7: True/False

What personal qualities do you think are necessary to work in the tourism sector?

1. be kind and polite

- REAL
- FAKE

2. enjoy with people

- REAL
- FAKE

3. To have initiative

- REAL
- FAKE

4. Be well organized and knowledgeable

- REAL
- FAKE

5. Have patience and be understanding

- REAL
- FAKE

6. Being able to work under pressure

- REAL
- FAKE

7. To be responsible

- REAL
- FAKE

8. be communicative

- REAL

- FAKE

9. Being polite on the phone

- REAL
- FAKE

10. know one or more languages

- REAL
- FAKE

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 8: Exercise of gaps

Listen carefully to the recording and then fill in the gaps in the text below using the same words.

Recording:

The agencies of _____ They are a link between _____ and companies that sell vacations, transportation, and lodging. The _____ of the travel agency advise the _____, suggest vacation spots and make reservations, either by phone or online. They help travelers who prefer to individualize their vacations to plan and then book _____ by plane, rail or ferry and _____. Manage documentation and _____ of customers, in cash or by credit card. They also advise clients on _____, visas and vaccinations, and offer other services such as _____ vacation, traveler's checks and foreign currency. Travel agency employees are salespeople and have to meet sales targets. _____ that the manager of the agency has set for them.

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 9: True/False

For each statement below choose True or False.

1. A Spaniard who wants to visit France needs a passport.

- REAL
 - FAKE
2. A Spaniard who wants to visit Russia needs a visa.
- REAL
 - FAKE
3. A Frenchman who wants to visit Kenya needs vaccinations.
- REAL
 - FAKE
4. The best way to get from Italy to Switzerland is by boat.
- REAL
 - FAKE
5. The language spoken in Switzerland is Swiss.
- REAL
 - FAKE
6. The language spoken in Austria is German.
- REAL
 - FAKE
7. It is possible to travel from Paris to London by train.
- REAL
 - FAKE
8. A good place for cultural tourism would be Rome.
- REAL
 - FAKE
9. A good place for sun and beach tourism would be Iceland.
- REAL
 - FAKE
10. The official currency of the United Kingdom is the euro.
- REAL
 - FAKE

Answered: _____

Correct: _____

Exercise 10: Multiple choice

Choose the correct answer.

1. Travel agencies are a ___ between travelers and companies that sell vacations.

- a. came
 - b. link
 - c. visa
-

2. Travel agency employees ___ customers.

- a. advise
 - b. hoard
 - c. murder
-

3. Employees of the travel agency make reservations, ___ by phone or online.

- a. it is already
 - b. it will be
 - c. either
-

4. Travel agencies book plane, ___ or ship tickets.

- a. motorcycle
 - b. railway
 - c. lane
-

5. They also advise clients ___ passports, visas and vaccinations.

- a. about
 - b. near
 - c. near
-

6. They offer other services such as ___ vacations.

- a. safe
- b. insurance
- c. you assure

7. The travel agency employees have to ___ sales targets.

- a. complement
- b. to complete
- c. comply

Answered: _____

Correct: _____

ДОДАТОК Л

ПРИКЛАД РОЗМОВНИХ ВПРАВ ДЛЯ ГРУПОВОЇ РОБОТИ

ЗДОБУВАЧІВ

ТЕМА «TOURIST INFORMATION CENTER»

Speaking exercises

Tourist information comes in a variety of forms, but the two most important are probably Tourist Information Centers (TICs) and websites. TICs are found in city centers, major resorts, and transport termini. Tourist information offices, which may be smaller than TICs, are also found in smaller towns and rural areas. They may be also called visitor centers or centres (British English), visitor information centers and represent physical locations that provide tourist information to the visitors who tour the place or area.

A visitor center is usually located at a specific attraction or place of interest, such as a landmark, national or state park, providing information (such as trail maps, camp sites, staff contact, restrooms, etc.) and in-depth educational exhibits and artifact displays (for example, about natural or cultural history). Often a film or other media display is used. If the site has guided tours, the visitor center is often the place where these are coordinated. A tourist information center provides visitors to a location with information on the area's attractions, lodgings, maps, and other items relevant to tourism. Often these centers are operated at the airport or other port of entry by the local government or chamber of commerce. Inside the TIC there will be displays of leaflets and brochures on local attractions, entertainment venues and events, transport information such as timetables and schedules, and listings of accommodation providers. Many TICs have touch screen facilities and interactive information displays, as well as trained staff.

Staff will be expected to provide information on a range of areas – such as which restaurant provides a high chair for a baby, the best place for a scenic walk or drive, how to get to local sights, and where the nearest toilets are. Some TICs will have an accommodation booking service, including booking accommodation

at the next destination for tourists who are travelling around the region. They may also be able to reserve theatre tickets, arrange car rental, book an excursion or a guide, change currency and even make an emergency dental appointment. In the United Kingdom, there is a nationwide network of Tourist Information Centres run by the British Tourist Authority (BTA), represented online by the VisitBritain website and public relations organization. Other TICs are run by local authorities or through private organizations in association with BTA. There is a TIC in every big city of Ukraine as well. The first TIC in the western region was created in Lviv in 2000 at the Lviv Tourism Association. It is located in the City Hall (City Hall). Its officers offer professional information services to tourists and tourism organizations. They provide accurate, reliable comprehensive information for tourists visiting Lviv; distribute leaflets about the best restaurants, cafes, bars, entertainment venues and all the other exciting attractions in Lviv, as well as collection of information about the tourism industry (statistical data analysis, etc.) conduct an analysis of tourist flows and market research. To work in a TIC, a pleasant and helpful personality is essential. You should have a good telephone manner, be able to work with computers, and have good written skills. Knowledge of one or more foreign languages is also very useful as a tourist information officer / counsellor deals with foreigners on a daily basis.

Put the lines of Tourist Information Centre conversation in the correct order. Then practice the dialogue. One person should be the Tourist Information Officer (TIO) and the other should be the visitor (V):

TIO:

V:

TIO:

V:

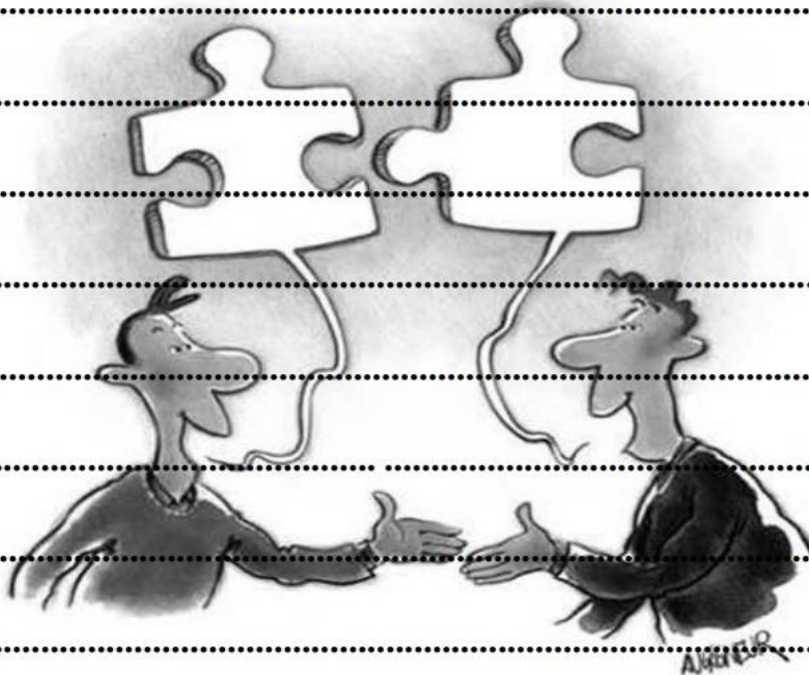
TIO:

V:

TIO:

V:

TIO:

ДОДАТОК М

НАПИСАННЯ СУПРОВІДНОГО ЛИСТА

Read the following sample of a covering letter. Write your own covering letter for any tourism position you like.

4 Heart Street

Outbacksville NT 8989

T: (08) 888 888

M: 0499 999 999

E: fletcherc@email.com

17 April 2022

Philip Simons

Aussie Getaways

35 Flood St

Darwin NT 0800

Re: tourist information officer position

Dear Mr. Simons

I wish to apply for the position of a tourist information officer with Aussie Getaways as advertised in The Northern Territory Daily on the 11th of April, 2022. During my seven years in the travel and tourism industry, I have worked across education, tour management and promotions. In my current position with Outback Adventures, I am responsible for leading tours of up to five days, catering to all customer needs, planning provisions and itineraries, giving educational talks and ensuring the overall safety and enjoyability of our clients' travel experience. During my time as a student I have had a variety of part-time and vacation jobs, all of which have required me to work as part of a team and to deal directly with the public. I found my work at our local Tourist Information Office (2007-2008) particularly valuable in teaching me the importance of determining customers' needs and providing clear and accurate information in response to those needs.

In addition I possess a Senior First Aid Certificate, a driver's license, and speak Japanese, German and French. I also possess the energy, passion and knowledge to be an enthusiastic and responsible Tourist Information Officer, and I enjoy the opportunity to meet people of all ages and cultures, and to show them just how beautiful this country of ours is. I will be available for interview at any time to your convenience. I look forward to hearing from you shortly and enclose my CV for your consideration.

Yours sincerely

Christine Fletcher

ДОДАТОК Н

ЗАНЯТТЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДИКИ СЛІД

Курс: 3

Тема заняття: «Великобританія. Місце країни у світі та регіоні».

I. Організаційний момент

II. Розминка

III. Вивчення нового матеріалу та практична робота.

IV. Узагальнення і систематизація вивченого матеріалу. Домашнє завдання.

Хід заняття:

1. Початок пари:

Привітання. Перевірка присутності студентів.

2. Розминка:

Вправа «Мозковий штурм».

- *the saying "whipping boy" came from this country, so called boys who were brought up next to royalty, and received punishment for them;*
- *sheep farming is very developed in the country's suburbs;*
- *such sports as soccer, horse polo, rugby originated in this country;*
- *the use of an umbrella for protection from rain was invented in this country, until then umbrellas were used only for protection from the sun;*
- *left-hand drive was invented in this country;*
- *another name for the country is "Foggy Albion".*

3. Вивчення нового матеріалу та практична робота.

Вивчення граматичної складової: опора на підручники та додатковий матеріал.

Після вивчення теми з граматики студентам необхідно намалювати в зошитах «mind map» з теми «Великобританія. Місце країни у світі та регіоні».

Групова робота: розмовна вправа «TOURIST INFORMATION CENTER»

4. Узагальнення і систематизація вивченого матеріалу. Домашнє завдання

Your task is to learn new vocabulary by topic and grammar exercises. Use the computer to make a "mind map" on the topic (present Indicative). Please stand up. The lesson is over. See you soon.

ДОДАТОК Л

ПРИКЛАД РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗДОРОВ'Я ТА ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Іноземна мова (іспанська)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалавра

спеціальності «Туризм»

освітньо-професійна програма «Туризм»

Укладач Безкоровайна Л.В., докт. пед. наук, доцент, професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни «Іноземна мова (англійська)» є розвиток у студентів загальних та професійних комунікативних мовних навичок з метою реального засвоєння інформації англійською мовою в обсязі, необхідному для ситуативного та професійного спілкування.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Іноземна мова» є: розвиток навичок розмовного мовлення з використанням тематичного лексики з 8-10 фраз; розвиток навичок непередготовленого монологічного мовлення в діапазоні 10-15 фраз; розвиток навичок аудіювання англомовних текстів, а також уміння професійно читати та розуміти автентичні англомовні тексти, розвиток та закріплення навичок ділового

листування.

Компетентності, якими має оволодіти здобувач:

- К 7 - Здатність працювати в міжнародному контексті;
- К 11 – здатність спілкуватися іноземною мовою;
- К 12 – навички міжособистісної взаємодії;
- К 27 – здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації;
- К 28 – здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці

У разі успішного освоєння курсу здобувач зможе:

- застосовуючи освоєну в процесі вивчення курсу граматику комунікувати в усній та письмовій формі;
- сприймати іноземну мову на слух;
- читати та перекладати іншомовні тексти фахового спрямування;
- володіти технологіями складання та просування туристичного продукту;
- володіти навичками ефективної комунікації з діловими партнерами та клієнтами;
- моніторинг, інтерпретація, аналіз та систематизація туристичної інформації та представлення туристичних інформаційних матеріалів англійською мовою.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1.

Тема 1. Фонетичний склад та граматичний устрій англійської мови.

Тема 2. Що представляє собою туризм?

Тема 3. Туризм у Великобританії.

Розділ 2.

Тема 4. Особливості формування і функціонування ринку туристичних послуг

Тема 5. Сутність туристичного попиту та туристичних пропозицій.

Тема 6. Особливості споживання туристичних послуг Великобританії.

Індивідуальне завдання

Передбачає виконання завдань:

1. Із залученням інформаційно-комунікативних технологій та інтернет-ресурсів скласти «PACKAGE TOUR».
2. Розробити рекламний буклет туру «Travel info GREAT BRITAIN».
3. Написати супровідного електронний лист клієнту з туризму.

Критерії оцінки підсумкового контролю

Контрольний захід	Результат	Кількість балів за 1 захід
Індивідуальне завдання	Виконання індивідуального завдання згідно заданої тематики	5
	Презентаційний (графічний, наочний) матеріал	5
	Знання матеріалу, що вивчається. Спроможність самостійно демонструвати вміння аналізувати матеріали	10
Усього		20
Контрольні завдання за вивченим матеріалом виконуються усно у формі контрольного тестування	Відповіді на питання тесту	20
Усього		1-40

Максимально за всіма видами контролю студенти можуть отримати:

№	Види контрольного заходу	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1.	Підготовка до виконання завдань для самостійної роботи, вивчаючи різні теми з дисципліни. Терміни виконання входять до підготовки практичного заняття	2	10	20
2.	Підготовка до виконання завдання самостійної творчої роботи. Публічний виступ з доповідями та	8	0-5	40

	обговорення самостійних творчих завдань на практичних заняттях. Терміни виконання входять до підготовки практичного заняття			
Підсумковий контроль	Індивідуальне завдання	1	20	20
	Контрольні завдання з навчального матеріалу виконуються усно у формі відповідей на тестові запитання		20	20
Усього		11	50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною шкалою Університету	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS
90-100	Зараховано	5 (відмінно)	A (відмінно)
82-89		4 (добре)	B (дуже добре, вище за середнє, але з деякими помилками)
75-81			C (добре, з декількома суттєвими помилками)
68-74		3 (задовільно)	D (посередньо зі значними недоліками)
60-67			E (достатньо, виконання задовольняє мінімуму критеріїв оцінки)
35-59	Незараховано	2 (незадовільно)	FX (незадовільно, з можливістю повторного складання)
1-34			F (незадовільно, з обов'язковим повторним вивченням)